Izhaja vsak dan razen sobot, nedelj in praznikov

Issued daily except Saturdays, Sundays and Holidays

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški prostori: 2657 South Lawndale Ave.

Office of Publication: 2657 South Lawndale Ave. Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXXIX | Cena lista je $8.00 | Entered as second-class matter January 16, 1933, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. | CHICAGO 23, ILL., ČETRTEK, 18. DECEMBRA (DEC. 18), 1947 | Subscription $8.00 Yearly | ŠTEV.—NUMBER 247

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 4, 1918.

Diskuzije o ekonomski obnovi zapadne Nemčije

Konferenca zunanjih ministrov zapadnih sil na vidiku. Molotov in člani njegove delegacije odpotovali domov

London, 17. dec. — Amerika, Velika Britanija in Francija sestavljajo načrte glede ekonomske obnove in konsolidacije Nemčije, katere industrijska potencialnost bo morda postala važen faktor v zvezi z izvajanjem programa, čigar cilj je okrevanje Evrope. Diplomatični krogi trdijo, da bodo podvzeti koraki v svrho pospešitve rekonstrukcije zapadne Nemčije, ker se je konferenca zunanjih ministrov štirih velesil v Londonu razbila. Vzhodna Nemčija je pod rusko okupacijo.

Poročilo pravi, da je ameriški državni tajnik George C. Marshall za ustanovitev vlade v zapadni Nemčiji, ne pa za sklenitev separatne mirovne pogodbe.

Zadevni razgovori so se pričeli na banketu, katerega je francoski minister Georges Bidault priredil v počast Marshallu. Po banketu se je sestal s časnikarji, katerim je povedal, da ne bo vodil opozicije proti združitvi treh okupacijskih con v zapadni Nemčiji, če bo združitev v korist Franciji.

"To je le ena faza celotnega nemškega vprašanja," je rekel Bidault. "Zapadne sile bodo morale najti pot za dosego sporazuma v reševanju nemških problemov, ker se je londonska konferenca razbila."

Bidault je naznanil, da se bo sestal z britskim zunanjim ministrom Bevinom, preden bo zapustil London in se vrnil v Pariz. Nekateri ameriški diplomati vidijo možnost sklicanja konference zunanjih ministrov zapadnih sil.

Marshall je predsedoval seji članov ameriške delegacije, katera je bila sklicana po polomu konference. Razpravljali so o možnosti, da bo Rusija pritiskala za evakuacijo ameriških, britskih in francoskih čet iz Berlina. Širijo se govorice, da bo skušala Rusija dobiti popolno kontrolo nad Berlinom. General Lucius D. Clay, načelnik vojaške vlade v ameriški okupacijski coni, je opozoril člane delegacije na to nevarnost. Ako bodo ameriške, britske in francoske čete odpoklicane iz Berlina, bo končana skupna kontrola štirih velesil Nemčije. Clay je dejal, da bodo ameriške čete ostale v Berlinu.

Berlin je otok v sovjetski okupacijski coni. Vlaki, ki prihajajo in odhajajo iz Berlina, gredo preko ozemlja pod rusko okupacijo. Poveljnik sovjetskih okupacijskih sil lahko ustavi železniški promet in izolira ameriške, britske in francoske čete v Berlinu.

Marshall bo odletel iz Londona jutri. V Washington bo dospel v petek in poročal predsedniku Trumanu o polomu londonske konference. Možnost je, da bo imel govor po radiu po povratku v Washington.

Ruski zunanji minister Molotov in člani njegove delegacije so odpotovali v Moskvo. Pred odhodom je Molotov oplazil Marshalla, ki je obdolžil Sovjetsko unijo odgovornosti za polom londonske konference. "Pozabiti ne smemo, da Amerika ne more govoriti in diktirati sovjetski vladi, kaj mora storiti, na isti način kot diktira sedaj grški monarhistični vladi," je dejal Molotov.

O'Neal svari Trumana in kongres

Previdnost v dajanju pomoči potrebna

Chicago, 17. dec. — Edward O'Neal, predsednik American Farm Bureau Federation, je naslovil svarilo kongresu in Trumanovi administraciji, da morata biti previdna v dajanju pomoči zapadni Evropi. On je govoril na konvenciji svoje organizacije, ki se vrši v hotelu Stevensu. Delegate je informiral, da se je odločil za resignacijo kot predsednik federacije.

"Ameriška pomoč v živilih in drugih potrebščinah zapadni Evropi ne bo zadostovala," je dejal. "Trošenje ameriškega denarja bo rezultiralo v dviganju cen doma in naša ekonomija bo prizadeta. Živila ne bodo rešila problemov zapadne Evrope. Države v zapadni Evropi morajo rehabilitirati industrije, promeniti sistem in poljedelstvo.

Organizirani farmarji morajo vigniti svoj glas in zahtevati svedo v odločitvah o mednarodnih vprašanjih. Njihov glas mora biti tako močan, da ga bodo slišali diplomati."

Predsednik Truman je naslovil poslanico konvenciji. V tej izrazil upanje, da bodo organizirani farmarji podpirali prizadevanja administracije, katerih cilj je svetovni mir.

Na konvenciji sta govorila tudi David Lilienthal, načelnik federalne komisije za atomsko energijo, in Warren Austin, ameriški delegat pri Združenih narodih. Lilienthal je dejal, da močne radioaktivne snovi, ki se proizvajajo v atomskih pečeh, bodo omogočile znanstvenikom odkritja tajnosti rastlinstva.

Austin je apeliral na delegate, naj podpirajo Marshallov načrt, ki predvideva potrošnjo do sedmih milijard dolarjev kot pomoč šestnajstim državam v zapadni Evropi. Napovedal je, da se bodo prizadevanja Sovjetske unije za polom Marshallovega načrta izjalovila.

Železniška nesreča v holandski Indiji

Curaco, Holandska zapadna Indija, 17. dec.—Najmanj 25 ljudi je bilo ubitih in čez 50 ranjenih v koliziji dveh vlakov. Nesreča se je pripetila v bližini Curaca.

Vojaško letalo treščilo na tla

Norfolk, Va., 17. dec.—Vojaško letalo je treščilo na tla in se razbilo v bližini tega mesta. V letalu je bilo sedem članov posadke in vsi so se ubili.

Židovska armada porazila Arabce

Britske čete odpoklicane iz Tel Aviva

Jeruzalem, Palestina, 17. dec. —Poveljstvo židovske armade Haganah poroča, da je zajela in uničila arabsko oboroženo silo v bližini Petah Tiqve. Prišla je iz arabske naselbine Tulkarm, ki leži pet milj severno od Tel Aviva. Drugi viri niso potrdili poročila o uničenju arabske sile.

Dva britska policaja sta bila ranjena v teku bitke med židi in Arabci v Jeruzalemu. V bitki so bili štirje Arabci in židi ubiti.

Odkar je generalna skupščina Združenih narodov sprejela načrt glede razdelitve Palestine na dve državi je bilo čez 400 Arabcev in židov ubitih in več tisoč ranjenih.

Britske čete in policijske enote so bile odpoklicane iz Tel Aviva, židovskega mesta. Nadomestile so jih sile židovske armade. Vest pravi, da je mesto pod kontrolo teh sil.

Člani eksekutivnega odbora Arabske lige, ki predstavlja Arabce v sedmih deželah, zborujejo v Kairu, Egipt. Pričakuje se, da bodo danes objavili važno deklaracijo.

Domače vesti

Rojenice

Detroit, Mich. — Pri Justini Porter, članici društva 121 SNPJ, so se oglasile rojenice in ji pustile hčerko, društvu in jednoti pa novo članico. Enako so se oglasile pri družini Matthew in Veronica Shimatz in pustile hčerko. Veronica je hči Antona Turka, predsednika društva 52 v Calumetu. Tudi ona je svojo hčerko takoj vpisala v mladinski oddelek društva 121. Čestitke obema!

Iz Clevelanda

Cleveland. — Louis Virant iz Collinwooda je prestal težko operacijo v ženski bolnišnici, kjer ga prijatelji lahko obiščejo.—Pri družini Milevsky (materino dekliško ime Helen Lah) so se oglasile rojenice in pustile hčerko.

Italijani postali francoski državljani

Pariz, 17. dec.—Vsi Italijani v pokrajini Tende-Brigue, katero je dobila Francija od Italije na podlagi mirovne pogodbe, so postali francoski državljani. Zadevni zakon je bil pravkar sprejet v ustavni skupščini.

ODSEK ZNIŽAL POMOČ ZUNANJIM DRŽAVAM

Kongresnik Taber napadel Trumanovo administracijo

PROTIINFLACIJSKI NAČRT ODOBREN

Washington, D. C., 17. dec.—Odsek za apropriacije nižje kongresne zbornice je odsekal $88,000,000 od vsote $597,000,000 za pomoč Franciji, Italiji, Avstriji in Kitajski. Izrekel je tudi svarilo, da Amerika ne bo mogla nasičevati svojih državljanov, če bo trošila denar za pomoč zunanjim državam.

Odsek je znižal za 50 odstotkov tudi vsoto, katero zahteva Trumanova administracija za pomoč prebivalcem v okupiranih conah. Ignoriral je apel armade, naj sankcionira $130,000,000 za nasičevanje Nemcev v britski okupacijski coni.

Načrt, ki določa pomoč $597,000,000 v obliki živil in drugih potrebščin Franciji, Italiji, Avstriji in Kitajski, je bil sprejet v nižji zbornici. Kongresniki bodo morali ponovno glasovati o načrtu, ker je odsek za apropriacije znižal vsoto.

Kongresnik Taber, republikanec iz New Jerseyja in načelnik odseka za apropriacije, je v svojem govoru udrihal po Trumanovi administraciji. Obsojal je njen pomožni program in naglasil, da Amerika ne sme prevzeti stroškov administracij v britski okupacijski coni v Nemčiji. Taber je dejal, da je Amerika potrošila v zadnjih mesecih $237,000,000 za nasičevanje Nemcev v britski coni.

Senatni odsek za bančne zadeve je odobril republikanski protiinflacijski načrt. Avtor načrta je senator Taft. Debata o načrtu se bo pričela v senatu jutri.

Taft je naznanil, da bo senat vzel v pretres osnutek, ki določa restavriranje oblasti glede omejevanja kupovanja na obroke. Restavriranje te oblasti je sugeriral predsednik Truman.

Židje se zanašajo na ameriško pomoč

Orožje za židovsko armado v Palestini

Jeruzalem, Palestina, 17. dec. —Voditelji židovskih organizacij so izrazili upanje, da bo Amerika pošiljala orožje in strelivo židovski armadi v Palestini, ako se bo razvila resna vojna med židi in Arabci. Nekateri pričakujejo, da bo Amerika poslala tudi vojaške čete za izvedbo zaključka generalne skupščine Združenih narodov glede razdelitve Palestine na dve državi. Ako bo Amerika pošiljala orožje židovski armadi, bo ta lahko ščitila Palestino pred arabskimi oboroženimi silami.

Bitke med židi in Arabci v Palestini se nadaljujejo. Izbruhnile so po zaključku generalne skupščine glede razdelitve Palestine. Čez 400 židov in Arabcev je bilo ubitih v bitkah v Palestini in deželah na Srednjem vzhodu.

Besednik židovske agenture v Palestini je dejal, "da bi bilo nerazumljivo, ako ne bi organizacija Združenih narodov, ki je odobrila načrt glede razdelitve Palestine, storila vse za enforsiranje odločitve. Pomoči ne pričakujemo od Velike Britanije, ki je vodila opozicijo proti razdelitvi Palestine, zanašamo pa se na ameriško pomoč."

Dr. Hussein Khalidi, načelnik odbora Arabske lige, je naznanil, da bodo Arabci vztrajali v borbi proti razdelitvi Palestine na dve državi.

Odbor zavrgel peticijo kompanije

Slamnikarice so za unijo

Chicago.—Federalni delavski odbor je zavrgel peticijo Chiniquy Co. po predložitvi dokazov, da so jo slamnikarice podpisale v delavnici kompanije v navzočnosti preddelavke in tajnice kompanije. Peticija je trdila, da slamnikarice niso za unijo in da nočejo volitev.

Unija je prinesla v urad odbora karte, katere so podpisale skoro dve tretjini slamnikaric. Bile so dokaz, da hočejo unijo.

Kompanijo sta zastopala Betz in njen odvetnik Hirsch. Slednji je član odvetniške firme Wills, Hart in Hirsch, ki ima urade v poslopju First National banke. Hirsch je pred člani odbora demonstriral, da ne pozna delavskega zakona. Hotel je povedati odboru, kaj lahko stori in kaj ne. Ko je odbor zahteval gotove podatke, je Hirsch dejal, naj mu naslovi pismo. Na nekatera stavljena vprašanja Hirsch sploh ni hotel odgovoriti, na druga pa so bili odgovori bedasti. Kompanijo je razkril kot kršiteljico zakona, ki daje delavcem pravico do organiziranja v uniji.

Odbor je zavrgel peticijo kompanije, ker se ni nanašala na zadevo. Pred njim je sedaj le peticija unije za razpis volitev. Unija bo nadaljevala kampanjo za organiziranje delavcev v delavnicah Chiniquy, Sebastian in Lepman Brothers Co.

Anglija ovira ameriško trgovino

Stare metode obnovljene v Singaporu

Singapor, 17. dec. — Ameriški trgovci tukaj se pritožujejo, ker je Velika Britanija obnovila predvojne metode in taktiko v svojo lastno korist v tem kotu svojega imperija. Britske oblasti so naložile visoko carino na ameriško blago.

Predvajanje ameriških filmov je tudi omejeno. Britske filmske kompanije imajo v bistvu monopol. Uvoz nekaterih vrst ameriškega blaga je prepovedan. Kot vzrok se omenja štednja rezerv dolarjev.

Glavno izvozno blago je podvrženo strogim regulacijam, katere so britske oblasti v Singaporu uveljavile v povojni dobi. Ameriške avtne kompanije, med temi General Motors, ne morejo graditi tovarn v Singaporu in drugih krajih Malajskega polotoka.

Korporacija General Motors je zgradila tovarno v Bataviji, Java, z dovoljenjem holandskih oblasti. Agenti ameriških firm trdijo, da ne morejo dobiti koncesij od britskih uradnikov, ki se boje konkurence v Singaporu in na Malajskem polotoku.

Ruske čete zapustile Bolgarijo

London, 17. dec.—Radio Moskva je sinoči naznanil, da je bila evakuacija ruskih okupacijskih čet v Bolgariji dovršena zadnjo nedeljo. To je v soglasju z mirovno pogodbo, katero je Sovjetska unija sklenila z Bolgarijo.

RUSI IZMENJAVAJO STARE RUBLJE ZA NOVE V BANKAH

Moskva, 17. dec. — Sovjetski državljani prihajajo v banke, v katerih izmenjavajo stare rublje za nove v soglasju s programom reformiranja denarstva, katerega je naznanila vlada. Izmenjava je deset starih rubljev za enega novega. Program določa tudi izjeme. Državljan, ki je imel vlogo tri tisoč rubljev ali manj v banki, dobi nov rubelj za enega starega. Za vloge nad tri tisoč rubljev je izmenjava tri stare rublje za enega novega.

Sovjetska vlada je preklicala sistem odmerjanja. Trgovine so zdaj natrpane z ljudmi, ki kupujejo živila in druge potrebščine po nižjih cenah. Cene na tržiščih kolektivnih kmetij so padle in se izravnale s cenami v državnih prodajalnah.

Izvestja, glasilo vlade, so pozdravile program reformiranja denarstva in odpravo sistema odmerjanja. Naglasile so, da je to v interesu splošne blaginje in ojačanja sovjetske države.

Delavske plače niso prizadete zaradi reformiranja denarstva. Delavci prejemajo isto plačo v rubljih kot so jo prej. Stanarina ni bila zvišana. V Moskvi je tradicionalno nizka. Stanovanje z dvema sobama z električno, plinom in vso drugo postrežbo je okrog sto rubljev ($20) na mesec.

Izvestja poročajo, da je izmenjava rubljev za ameriški dolar ista. Ta je 5.3 rublja za dolar. Trgovine v Moskvi in drugih mestih so natrpane z živili in drugim blagom. Cene so nižje nego so bile, ko je bil v veljavi sistem odmerjanja. Cene so označene v novih rubljih. Obleka, ki je prej stala tisoč in več rubljev, stane sedaj 600 in manj rubljev.

CIO proti pomoči v prilog reakciji

Izjava tajnika-blagajnika oblačilne unije. Marshallov načrt še ni formuliran

New York.—(FP)—"Kongres industrijskih organizacij bo vodil odločen odpor proti ameriški pomoči zunanjim državam, ki bi ogrožala suvereniteto katere koli države ali ojačila reakcijo onstran morja," je izjavil Frank Rosenblum, tajnik oblačilne unije Amalgamated Clothing Workers CIO. "Marshallov načrt še ni formuliran in CIO bo skrbel, da bo v resnici nudil pomoč in kredite državam brez političnih vrvic."

Rosenblum je podpredsednik Svetovne federacije strokovnih unij. Izjavo je podal na sestanku s časnikarji po povratku v New York iz Francije, kjer se je udeležil seje eksekutivnega odbora federacije in odbora francosko-ameriške strokovne unije. Obisk Johna F. Dullesa Francije v času stavk je označil za dejansko vmešavanje v notranje zadeve Francije. Dulles je republikanec in glavni svetovalec državnega tajnika Marshalla na londonski konferenci zunanjih ministrov štirih velesil.

Dulles se je sestal z generalom Charlesom de Gaullem, ki ni član francoske vlade in ne predstavnik demokracije v Franciji. Razgovor med Dullesom in generalom je Rosenblum označil za resno zablodo.

"Ako je Amerika za demokratično Evropo," je dejal Rosenblum, "naj podpre centristične sile v Franciji in drugih državah. Demonstrirala je, da je na strani skrajnih desničarjev, kot je general De Gaulle. S svojo politiko igra v roke reakcije. Komunisti kujejo iz tega politični kapital in trdijo, da je Marshallov načrt v prilog reakciji. Odločitev kongresa, da ne bo nobena država deležna ameriške pomoči, ako so v njeni vladi komunisti, daje podlago obdolžitvam o vmešavanju Amerike v notranje zadeve drugih držav."

Rosenblum je naglasil, da govori v svojem imenu, ne v imenu CIO, ki še ni zavzel uradnega stališča o ameriški pomoči zapadni Evropi. "Ustanovitev trdne in zdrave ekonomije v Evropi je v interesu Amerike," je dejal. "V razdeljenem svetu to ni mogoče. Najti moramo pot za kooperacijo z drugimi evropskimi državami. Načrt, ki predvideva izločitev vzhodne Evrope, ne bo uspel."

Rosenblum je obsodil protidelavske zakone, sprejete v Franciji in Grčiji. O grškem zakonu, ki določa smrtno kazen za stavkarje, je dejal, da ne more nobena unija podpirati vlade, ki uveljavi tak zakon. Dostavil je, da se je mudil tri tedne v Evropi in v tem času ni videl odprtega konflikta med ameriškimi in ruskimi cilji. Razlika je bolj ideološkega kot ekonomskega značaja. Sožitje je mogoče kljub razliki med ameriškim in ruskim ekonomskim sistemom. Treba bo najti pot za zbližanje v interesu človeštva.

Ameriška plačila Panami za baze

Vsebina sklenjene pogodbe objavljena

Panama City, Panama, 17. dec. —Amerika bo plačevala najemnino $28,000 letno Panami za baze ob Panamskem prekopu. To je bilo razkrito z objavo vsebine pogodbe, ki je bila sklenjena med Panamo in Ameriko zadnji teden.

Pogodbo bo moral potrditi panamski parlament, nakar bo stopila v veljavo. Predsednik Enrique A. Jiminez je dejal, da bo Amerika zgradila tudi 300 milj dolgo cesto do kostariške meje. To bo dodatna odškodnina Panami za mornarične in letalske baze.

Nove baze bodo zgrajene na ozemlju ob Panamskem prekopu in na otokih. Otoki so San Jose, Taboga, Rey, Taboglia, Jaque, Salud in San Blas. Amerika bo plačevala $137,000 letno Panami za gradnjo novih in vzdrževanje starih cest. Gradnja novih cest bo pod nadzorstvom inženirjev ameriške armade.

General Joseph C. Mehaffey, ameriški guverner v coni ob Panamskem prekopu, je naznanil načrt glede prekopa. Kongres je bil že pozvan, naj dovoli milijone dolarjev za izvedbo načrta.

Pogajanja med izdajatelji in tiskarji

Chicago, 17. dec. — Pogajanja med reprezentanti tiskarske unije in izdajatelji šestih listov glede končanja stavke so se včeraj pričela. Pogajanja je aranžiral župan Kennelly. Danes se bodo nadaljevala. Kennelly je izrazil upanje, da bo prišlo do sporazuma med unijo in izdajatelji.

NOVA EKONOMSKA IN FINANČNA POLITIKA FRANCOSKE VLADE

Pariz, 17. dec.—Težko obdavčevanje kapitala je nova ekonomska in finančna politika vlade premierja Roberta Schumanna. Orisal jo je na seji članov kabineta finančni minister Rene Mayer. Prizadeti bodo bogatini in industrijci.

Prejšnji načrt, nanašajoč se na porast izvoza v tujino, je bil zavržen. Francija skuša obdržati rezervo zlata za nakupe pšenice, premoga in olja v drugih državah.

Mayer je naznanil intenzivno kampanjo za odpravo črnih tržišč in ustavitev inflacije. Cene se še vedno dvigajo in vlada se boji, da bodo unije zahtevale zvišanje plač. Izgleda ni, da bo Francija uravnovesila proračun in se izognila inflaciji.

Schumanova vlada upa, da bo dobila posojila in kredite v Ameriki. Skušala bo prepričati Washington, da je pripravljena storiti vse, da izvleče deželo iz stiske, ki je posledica političnih stavk in sabotaže.

Mayer je zagotovil kmete, da bodo dobili nagrade, ako bodo zvišali produkte pridelkov. Predvidevane finančne reforme bodo v korist kmetom in delavcem. Mayer je naglasil, da se vlada zanaša na kooperacijo kmetov v prizadevanjih za zvišanje produkcije pridelkov.

Vlada bo prisilila bogatine v kupovanje bondov. Njihove vloge v bankah bodo pregledane. Širijo se govorice, da bo vlada izdala nove bankovce in odredila izmenjavo starih, da ne bo nihče mogel prikriti imovine.

Mayer bo kmalu odpotoval v Washington, kjer bo skušal dobiti dodatno finančno in materialno pomoč.

Leon Blum, vodja socialistične stranke, se je izrekel za vladno kontrolo produkcije in cen.

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENT
GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE
Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naročnina za Združene države (izven Chicaga) in Kanado $6.00 na leto, $4.00 za pol leta, $2.00 za četrt leta; za Chicago in okolico Cook Co., $8.50 za celo leto, $4.75 za pol leta; za inozemstvo $11.00.

Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada $6.00 per year, Chicago and Cook County $8.50 per year, foreign countries $11.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenaročenih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil poštnino.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s listom:
PROSVETA
2657 - 59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

Ali postane Italija nova Grčija?

Ko pišemo te vrstice, še ne vemo, kako so delavski in liberalni krogi v Italiji reagirali na Trumanovo izjavo, ki jo je podal zadnjo soboto v momentu, ko so Italijo zapustile zadnje ameriške okupacijske čete. Najbrže ne preveč entuziastično, kajti v tej izjavi jim je ameriška vlada tako rekoč zagrozila z odprto intervencijo, s slično, s kakršno je "osrečila" nesrečno Grško, ako bodo preveč rogovilili in skušali ustanoviti kakšen levičarski režim.

Da je bila ta izjava, odnosno odprta grožnja namenjena italijanskim komunistom in levičarskim socialistom, katerim se je nedavno formalno pridružila tudi akcijska stranka, skoraj ni dvoma, kajti Italiji s strani njenih sosedov ali pa s strani Rusije ne preti nobena nevarnost. "Nevarnost" ji preti samo od znotraj, in sicer ne Italiji kot taki, marveč njeni buržoaziji, njenemu vladajočemu razredu, ki je z Vatikanom vred tvoril hrbtenico Mussolinijevega fašizma, zdaj pa se zopet oklepa neofašizma.

Ta izjava, vsebujoča samo dva stavka, je dovolj elastična, da pokriva tudi notranji politični razvoj v Italiji. "Ako v teku dogodkov postane jasno," pravi drugi stavek, "da postaneta direktno ali indirektno ogrožani svoboda in neodvisnost Italije, sloneči na mirovnem sporazumu, tedaj bodo Združene države kot podpisnica mirovne pogodbe prisiljene podvzeti potrebne korake za vzdrževanju miru in zaščite."

Z drugo besedo: s to izjavo si je ameriška vlada v naprej prilastila pravico za podobno intervencijo v Italiji kakor jo izvaja pod krinko Trumanove doktrine v Grčiji. In sicer ni treba, da pride v Italiji do odprte revolucije. Samo zmaga levičarskega bloka pri volitvah lahko zadostuje, da bo ameriška vlada našla pretvezo za odprto intervencijo v Italiji. Kakor naciji pod Hitlerjem, bodo v tem primeru tudi ameriški imperialisti in militaristi našli pretvezo za izvedenje te grožnje. S to presenetljivo grozilno izjavo so si vrata že odprli. Bojimo se, da bodo to pretvezo našli — na Balkanu, v Titovi Jugoslaviji . . .

★

Upamo, da se v vsem tem motimo. Toda ko smo zadnjo nedeljo prečitali to izjavo, nas je objela temna slutnja kot še ob nobenem drugem povojnem dogodku. Ta izjava je bila seveda sestavljena v državnem in vojnem departmentu, kamor sega ves vpliv Vatikana. Možno je, da je bila sestavljena tudi z vidika dogodkov v Grčiji, kjer je tudi ameriška politika doživela popoln fiasko. Iz vsega tega se pa v Washington očividno niso ničesar naučili, marveč v primeru notranjih homatij obetajo slično intervencijo tudi v Italiji.

S tega vidika je to obenem tudi svarilo italijanskim delavskim in kmetskim masam, naj se kar sprijaznijo z vlado desnice in italijanskim kapitalizmom. Kajti ako bi Italija dobila vlado levice, pa čeprav z glasovnicami, ki bi pričela z dalekosežnimi reformami, s socialno revolucijo, bi bila njena "svoboda" in "neodvisnost" "v nevarnosti" v očeh Vatikana, italijanske buržoazije in Washingtona in na podlagi te izjave bi sledila — ameriška intervencija . . . To namreč, ako v Ameriki ne pride do večjega odpora proti tej pogubonosni zunanji politiki.

Tako Italija obeta postati druga — Grčija . . .

★

Da je ameriška intervencija v Grčiji postala popoln fiasko, je to nehote zadnjič priznal tudi predsednik Truman v svojem poročilu kongresu o izvajanju ameriške "pomoči" tej nesrečni deželi. Poročilo je seveda sestavil državni department. V njem Trumanova administracija priznava, "da se ekonomska situacija ni izboljšala . . ." Na podlagi raznih poročil se je faktično poslabšala. Enako tudi politična situacija. Reakcija je danes še bolj trdno na konju kakor je bila pred ameriško intervencijo. Pred par tedni je grški parlament na izrednem zasedanju sprejel zakon, ki določa smrtno kazen za stavkarje! Tak zakon more sprejeti le čisto fašistična vlada.

Kot poroča Thomas F. Raynolds iz Aten, je gospodarska in politična situacija v Grčiji danes še veliko slabša kot je bila pred petimi meseci. Amerika je "zdumpala" v Grčijo že ogromne količine orožja in drugega vojnega materiala — že čez 70,000 ton, toda partizani so danes močnejši kakor so bili pred ameriško intervencijo. Kot pravi Raynolds, je po sodbi ameriških oficirjev grška partizanska armada zadnjo zimo štela le dva do tri tisoč mož. Zdaj jih šteje 20 do 25 tisoč in od teh ni več kot 10% komunistov. "Razen velikih mest in okolic, grška vlada v resnici nima nobene kontrole nad podeželjem," poroča Raynolds. Podeželje kontrolirajo partizani.

Grčiji tudi preti še večja inflacija. In sicer kljub vsej ameriški "pomoči". Vsota $350 milijonov, s katero je kongres podprl "Trumanovo doktrino", bo vržena v brezno. Enako se zgodi tudi z nadaljnimi milijoni ali milijardami. Vse, kar je Amerika do zdaj dosegla, je to, pravi Raynolds, da Grčija še ni zdrknila v sovjetsko sfero. Reakcija pa je danes veliko bolj na konju. Pogoltnila je tudi "liberalnega" premierja Sofulisa, ki ga je "naš" državni department pred par meseci postavil na "krmilo. To je Raynoldsu priznal tudi sam Sofulis, ko je rekel, da je zdaj le "liberalni jetnik" Tsaldarisa. Razočarani nekomunistični liberalci pa pravijo, da Sofulis ni nič drugega kot 'mednarodna politična dekoracija', ki služi kot defenzivno barvilo za to, kar je nevarno blizu ameriškega sponsoriranja grškega fašizma," pravi Raynolds.

Za protektiranje in rešitev tega fašizma je Washington zadnje tedne še bolj poglobil svojo intervencijo. V ta namen je povečal vojaško misijo, ki je dobila nalogo, naj se vključi v grške vojaške edinice, katere naj v vlogi "svetovalcev" vodi proti partizanom. Ako se tudi te vrste "pomoč" izjalovi, kar se najbrže zgodi, tedaj Washingtonu ne bo preostajalo drugo, kot da se bodisi umakne iz Grčije kakor se je Anglija, to je ob popolnem fiasku, ali pa to, da bo moral zatreti grške partizane z — ameriško armado. To je logična pot "Trumanove doktrine".

Kako kompleten fiasko je tudi ameriška intervencija, kaže tudi to, da je po poročilu Raynoldsa v Chicagu Sunu grška industrija in trgovina skoro v popolnem zastoju. Promet v solunskem pristanišču je na primer 50% manjši kakor je bil pred ameriško intervencijo in to kljub vsej "pomoči".

Sličen fiasko bo Amerika doživela tudi v Italiji, ako jo bo skušala spremeniti v drugo — Grčijo. Nevarnost je seveda v tem, da s to blazno politiko zaneti nov svetovni požar, slično kakor ga je zanetil Hitler leta 1939.

Glasovi iz naših naselbin

Vi, ki ste od tam doma!

Chicago. — Da, vi, kateri ste bili rojeni v Loški dolini, Loškem potoku, Babnem polju, Cerkniški dolini, Blokah, sploh vsem vam, ki ste od tam doma, so namenjene te vrstice. Kot je že bilo parkrat poročano v časopisih, nabiramo prispevke za gimnazijo v Starem trgu pri Ložu. V to gimnazijo bodo hodili vaši nečaki in nečakinje, vaši sorodniki in otroci vaših prijateljev, na kratko: vaša kri! In znano vam je, kaj pravi narodna pesem: "Kateri odpade, svoj narod taji, še zemlja ne bo pila njegove krvi."

Sedaj, ko se bliža Božič, in ko vam bodo misli zopet pohitele v vaš rojstni kraj, kjer ste preživeli vašo mladost, spomnite se v tem prazničnem razpoloženju na mamkajšnje otroke, kateri gredo sedaj skozi tisto dobo, katere se vi še vedno tako radi spominjate. Posezite v žep in vsaj nekoliko pomagajte tem vašim do boljše izobrazbe. Ko boste šli čez leto ali dve na obisk v vaš rojstni kraj, boste lahko s ponosom šli v gimnazijo v Starem trgu in rekli: "Tudi jaz sem pomagal temu učnemu zavodu do uspeha in učencem te gimnazije do boljše bodočnosti!"

Prejel sem darove od ljudi, katerim sploh ni znano, kje je Stari trg, oziroma Loška dolina. In ako se vidi stvar nam, ki smo bili rojeni v Ameriki, plemenita in podpore vredna, **boste vendar tudi vi nekaj darovali, ki ste od tam doma!**

Največje zlo na svetu je nevednost in ignoranca. Veliko žrtev je padlo in potoki krvi so bili preliti, ker ni bilo dovolj izobrazbe med ljudi. Gimnazija v Starem trgu in podobni učni zavodi po Sloveniji, Jugoslaviji in po vsem svetu bodo pripomogli ljudem do medsebojnega razumevanja, in le z izobrazbo bo mogoče preprečiti ponovno klanje, v katerem bi pobijal zaradi nevednosti brat brata.

Naša sveta dolžnost je, da podpiramo te tako zelo potrebne ustanove. V veliko zadoščenje nam bo, ako bomo doživeli dan, ko bodo ljudje vsega sveta, in to ne samo z jezikom, pesmijo in darovi voščili božične praznike, ampak kadar bodo lahko iz dna srca rekli: "Vesele praznike in mir nam bodi!" To je tak mir, kjer bo več strpnosti in kjer bo vsak ljubil svojega sočloveka in spoštoval njegovo prepričanje. Veliko vas je od tam doma, in dosti lahko pomagate, samo ako hočete razumeti za kaj gre. Čast vašega rojstnega kraja, je vaša čast, in napredek ljudi v Loški dolini in okolici vam mora biti v ponos, ker vi ste vendar od tam doma!

Kot je bilo že poročano, bodo imena darovalcev in vsote priobčene, ko bo kampanja zaključena.

Z narodnim pozdravom,

Anton Krapenc.
2021 W. 23rd Street,
Chicago 8, Illinois.

Vabilo na letni ples društva Spartans

Cleveland, O.—Društvo Spartans SNPJ bo imelo plesno veselico v soboto, 20. dec., v Slovenskem narodnem domu na St. Clair ave. Za ples bo igral znani Chuck Smith in njegov orkester.

Naš vešči podpredsednik Stan Stokel in njegov zanesljiv odsek bo izvršil vse potrebno, tako da bodo vsi posetniki dobro postreženi. Dolžnost vseh članov in članic je, da se udeležijo te veselice. Vabimo tudi vse naše prijatelje in znance. Torej na svidenje na plesu v soboto, 20. dec.! (Prišlo prepozno za sredo. —Ured.) **Ann Opeka,** tajnica.

Če bi bila George Marshall in Vjačeslav Molotov tako prijateljska tudi na konferencah, kakor sta na tej sliki, bi bilo več upanja, da se bosta obe velesili sporazumeli tudi glede Nemčije in Avstrije, kakor sta se glede Palestine. Slika je bila sneta v Londonu predno se je pričela "mirovna konferenca" zunanjih ministrov.

IZJAVA
direktorija Slovenskega narodnega doma na St. Clair Ave., Cleveland, Ohio

V listih Prosveta, Ameriška Domovina in Glas Naroda je bil v začetku meseca decembra 1947 priobčen članek "Zadeva Slovenskega narodnega muzeja", katerega je napisal mr. Erazem Gorshe iz Clevelanda.

Direktorij Slovenskega narodnega doma je odgovoren za svoje delo samo delničarjem in delničarkam (društvom in posameznikom), katerim poroča vsako leto na delniški konferenci v mesecu januarju. O delu direktorija za leto 1947 bo poročano obširno na letni konferenci dne 8. januarja 1948.

Zato direktorij ne bo odgovarjal na izvajanja mr. Gorsheta v slovenskih listih, ampak bo to poročilo in odgovor podal delničarjem in delničarkam SND, ker to je le njih zadeva in ne zaenkrat še zadeva širše javnosti.

Za direktorij SND:

Janko N. Rogelj, predsednik,
John Tavčar, tajnik,
John Centa, blagajnik.

Letna seja društva 155 SNPJ

Oglesby, Ill.—Članice društva 155 SNPJ vabim na letno sejo, ki se bo vršila prihodnjo nedeljo, začetek ob pol treh popoldne pri podpredsednici Mary Ambrož. Prosim vse članice, da se seje gotovo udeleže.

Na dnevnem redu bomo imele več važnih zadev, kakor tudi volitve odbora za prihodnje leto. Po seji bomo imele malo okrepčila. Torej na svidenje! (Dospelo prepozno za objavo v sredini izdaji.—Ured.)

Antonia Simenc, tajnica.

S pota

V okolici St. Paula in po železnem okrožju od Elyja do Hibbinga je zelo veliko snega in tudi zelo mrzlo. V Duluthu ob jezeru Superior je tudi nekaj snega, toda prav mila zima.

Sedaj je lovska sezona in lovcev je skoraj več kot srnjakov. — V bolnišnici St. Mary v New Duluthu se zdravi rojak Lepek, ki si je zlomil nogo.

Matija Pogorelc.

Božična slika

Cleveland, O. — Da, Božič! Tudi marsikateri izmed nas se je veselil Božiča. Vsi smo verovali v pravico. Verjeli smo zgodbam, ki so jih pravili duhovniki. Oh, kakšna prevara!

Pravice in poštenja ni, ampak samo sovraštvo, nevoščljivost in korupcija! Zakaj si naj predstavljamo nekaj, česar ni in ni nikdar bilo! Pravijo, da je prineslo božično dete mir na zemljo. Kje je mir? Komaj je minila strašna vojna in že zopet govorijo o vojni, med tem časom pa izdelujejo vsake vrste orožja in atomske bombe po vsem svetu.

Da, Božič! Tam v župnišču sedita pri obloženi mizi in polnih kozarcih župnik in kaplan, oba rdečih lic in razigrane volje. A tam, na koncu vasi, blizu gozda, živi v bajti stara ženica. Trudna je in slabotna — trese se od mraza. Živi od pomoči dobrih ljudi. Danes pa je položila zadnjo poleno na ogenj, v gozd pa ne more po suhljad, ker je vse naokrog sneg. Nima tople obleke, ne čevljev, nima obložene mize, ne polnih kozarcev. Na njo so vsi pozabili, tudi oni v župnišču! Da, Božič!

Tam v razkošni palači hitijo sluge s pripravami, dame se kretajo v sobanah v dragih oblačilih, v draguljih in zlatnini.

Tam v delavski četrti mesta živi revna družina in otroka sprašujeta: "Mama, kako je to, da so nekateri ljudje vedno bogati, drugi pa vedno revni? Kaj nismo vsi ljudje enaki?"

Da, Božič!

V kolikor mogoče srečno novo leto vsem čitateljem Prosvete!

Julija Počkaj.

Plesna veselica društva 680 SNPJ

Verona, Pa.—Društvo Veronians 680 SNPJ vabi vse člane in prijatelje na plesno veselico, ki se bo vršila v nedeljo, 21. decembra, začetek ob devetih zvečer.

Za ples bo igral Frank Perovne in njegov orkester. Pridite! Vsem bomo dobro postregli. (Dospelo prepozno za sredo.—Ured.) **Cornelia Gorun.**

Letna seja krožka 58 SNPJ

Detroit, Mich.—Mladinski krožek 58 SNPJ, ki je odsek društva 518 SNPJ, bo obdržaval letno sejo 21. decembra v Slovenskem delavskem domu, 437 So. Livernois ave. Seje se naj udeležijo vsi mladinski člani. (Prišlo prepozno za objavo v sredo.—Ured.)

Gertrude Taucher,
direktorica.

Bergerjevo poročilo iz stare domovine

Trst, 8. decembra. — Tovariš Frank Dormish iz Rockwooda, Pa., je pisal v Prosveti, da so ga razočarala moja poročila iz stare domovine. Z Dormišem se strinjam. Za tiste novice, katere bi on rad čital in večina čitateljev Prosvete, ima pa Prosveta stalnega poročevalca v Ljubljani, kateri je vsekakor zmožen in živi v razmerah, o katerih bi radi čitatelji vedeli podrobneje. On tudi potuje v inozemstvo in je popolnoma zmožen vse natanko obrazložiti. Ako tega ne more ali se ne upa, potem primite njega za ušesa. S tovarišem Franjem Alešem, poročevalcem Prosvete, sem bil skupaj trikrat in bodite uverjeni, da on ve, kaj dela.

Vsak po svoje in tako bom tudi jaz po svoje nadaljeval, dokler urednik vse skupaj ne vrže v koš. Najbrže mislite, da je meni nazarensko dolgčas in da pišem zato, ker ne vem kam bi se dal. Well, ako mislite tako, potem se temeljito motite! Nama tukaj zelo ugaja in sva vedno "busy".

Prijatelj moje soproge naju je povabil na trgatev v Zdole pri Videm-Krškem. Ker je bila trgatev par tednov prej kot običajno, sva jo zamudila, kajti tisti čas sva bila v Dalmaciji. Poslal je svojega sina v Trbovlje in mu naročil, da morava na vsak način priti pokusiti novo vino. Vabilu sva se odzvala v prvi polovici oktobra v spremstvu svakinje Milke Volkar in Mirka ter Greti Kos, najinih "boarding bossov".

Prišedši po bližnici v Zdole, smo se najprvo ustavili pri Maksu Molanu, kateri nam je postregel z domačim kruhom in rakijo. Potem je bilo na programu novo in staro vino—vse to predpoldne! V sobi v kotu je sedela na postelji 90 let stara ženica in dozdevalo se mi je, da bo vsak čas umrla. Ves čas je pokašljevala in pljuvala v robec. Pogovor je seveda nanesel tudi na Ameriko; najbolj pa so bili presenečeni, ko sem povedal da poznam gospodinjinega brata ali sina stare ženice, in sicer br. Johna Pleterskega iz Samsule, Fla. Ko bi videli prizor ob tej novici! Stara ženica je naenkrat oživela in se je menda celo pomladila, ko je slišala, da sem bil svoj čas pri njenem sinu v Floridi in da sva skupaj balinala.

Pristopil sem k postelji in z radostjo mi je naročila, naj sinu povem, da ima še vedno dober tek in da ga po malem "cuka" ter kaj malega šiva brez očali. Tudi Johnova sestra je bila zelo vesela, ko sem povedal, da se mu dobro godi in da drugega ne dela kot komarje preganja pod velikim drevesom pred hišo! Morali smo ji obljubiti, da se pred odhodom iz vasi še enkrat ustavimo pri njih.

Nadaljevali smo pot k njegovemu bratu Molanu, kamor smo bili povabljeni. V bližini hiše smo zagledali srno z zvoncem okoli vratu, katera je silila v šolo s hčerko in sinom. Pri Molanovih so nas sprejeli zelo prijazno in pripravili okusno kosilo z novim in starim vinom. Moja soproga je bila v njeni mladosti tam mnogokrat, kajti njeni starši so tam vedno kupovali vino, namreč pri starših sedanjega gospodarja. Mnogo sta si imela povedati iz mladih let, tako da sem bil že skoraj ljubosumen.

V Molanovem spremstvu smo šli obiskat še vinorejca Lojza Šobo, kateri nam je postregel z belim in rdečim vinom v buteljkah. Nato je poklical sooroga v klet. Ona je učiteljica. Tudi ona ima brata v Chicagu, in sicer rev. Aleksandra Urankarja, ki je župnik pri sv. Juriju v S. Chicagu.

Vrnili smo se k Molanovim, kjer je bilo treba večerjati. Proti mraku pa smo se še enkrat ustavili pri Maksu Molanu in pospravili še nekaj litrov zelo dobrega vina. Že v temi smo se vrnili v Videm na postajo, kjer smo dobili vlak, ki nas je odpeljal v Trbovlje. Imeli smo se imenitno, kaj vse pa so nam dali za popotnico, pa ne bom tukaj razlagal.

Dne 29. oktobra sem se sam podal v Kočevje k bivšemu Amerikancu Dragu Kovačiču, ki je Čikažanom na Lawndale avenue dobro znan. V Ameriki je bil dvakrat in zadnjič se je vrnil leta 1929. Da je imel vlak zamudo, to ni vredno omenjati, ker je to običajno. Mnogo sva si imela povedati. Pripovedoval mi je o peklu po jeških, skozi katerega sta šla z ženo, končno pa je ona vsled stradanja podlegla aprila 1945 v Dachauu. Njegova hiša v Sodražici je do tal porušena. Hišo so porušili italijanski aeroplani. Sedaj ima službo knjigovodje pri Poslovni zvezi in ima 5,000 dinarjev mesečne plače. Ena njegovih hčera je profesorica zgodovine v Ljubljani, druga pa je zaposlena v ministrstvu, tudi v Ljubljani.

Drugi dan mi je pokazal zelo poškodovano mesto. Grad in postaja sta porušena. V Kočevju in okolici so bile hude bitke med Italijani in partizani. Zvečer sem se vrnil v Ljubljano, kjer sem ostal tri dni. Ob tisti priliki sem obiskal znance in sorodnike.

Na Martinovo nedeljo smo pa bili povabljeni v Čeče h kmetu Martinu Vavtorju, ki je bil svoj čas pet let v Argentini. Njegova poročena hči Elica Zavrl nam je postregla z vsemi dobrotami, ki so v zvezi s takim godovanjem. V družbi njihovih sorodnikov in sosedov smo se dobro imeli, zvečer pa se vrnili v Trbovljsko dolino mokri zunaj in znotraj.

Sredi novembra me je nečakinja iz Trsta brzojavno obvestila, da si moram nabaviti vizum ali dovoljenje za vstop v novo državo Svobodno tržaško ozemlje (S. T. O.). Obrnil sem se pismeno na britsko poslaništvo v Beogradu, ki ima začasno v rokah to reč. V teku desetih dni sem dobil dovoljenje za vstop v Trst, dočim imam dovoljenje za bivanje v Trstu že od prej.

Ker sva imela v načrtu, da preživiva del zime v Trstu, kjer imam brata in druge sorodnike, sva se 26. novembra poslovila iz Trbovelj. Na poti proti Trstu sva ostala štiri dni v Ljubljani, 29. novembra pa sva se poslovila in odpeljala z avtobusom v Trst. Vožnja ob dežju je trajala štiri ure. Voznina za osebo je stala 468 lir.

Omenil bi rad še nekaj stvari. V Trbovljah imajo rudarji "težke" karte za hrano in dobijo večje odmerke, uradniki in navadni delavci "srednje" karte, gospodinje in drugi, ki malo ali nič ne delajo, pa "lahke" karte. Med slednje spadava tudi midva. Sicer sva upravičena do turističnih kart, toda jih nisva imeli v zalogi, vsled tega se nisem potegoval zanje.

Za november sva dobila karte, katere so določale za dve osebi: 1:60 kg mesa, 30 dkg sladkorja, 30 dkg mila, 40 dkg olja, 6 kg koruzne moke in 5 kg enotne moke. Končam za letos.

S soprogo želiva vsem čitateljem Prosvete vesele božične praznike in srečno novo leto!

Paul Berger.

Letna seja in ples

Detroit, Mich. — Letna seja društva 518 SNPJ se bo vršila v nedeljo, 21. decembra, v Slovenskem delavskem domu, 437 So. Livernois ave., začetek ob desetih dopoldne. Vabljeni so vsi člani in članice, kajti na dnevnem redu bomo imeli mnogo važnih zadev, kakor tudi volitve društvenih uradnikov za prihodnje leto.

Gospodinjski klub pa bo priredil ples na novega leta večer, začetek ob pol devetih. Za ples bo igral Math Pink in njegov orkester. Vsi dobrodošli! Zabave bo dovolj za vse. (Dospelo prepozno za sredo.—Ured.)

Frank Tehovnik ml.

VERA V JUGOSLAVIJI

To poročilo o verski svobodi je sestavilo sedem ameriških protestantskih duhovnikov in urednikov verskih listov, ki so obiskali Jugoslavijo poleti 1947

Prev. **Mirko G. Kuhel**, tajnik SANS

UVOD

Ko podajamo to poročilo, prosimo čitatelje, da imajo v mislih golove osnovne fakte. Spričevanje, zapisano tukaj, je posledica naše raziskave kot priče v zadevah, o katerih zaradi prostora ni mogoče citirati dolgih odstavkov in dokazilnih dokumentov; poročilo je originalno.

Na razpolago smo imeli ogromno število potrdilnih dokazov, med temi precej od Američanov in drugih, ki so prebivali v Jugoslaviji mesece in leta, kar pa nismo vključili v to poročilo.

Gradivo o položaju verskega življenja v Jugoslaviji ni v nobenem slučaju prišlo od (jugoslovanske) vlade, temveč izvira iz osebnih pogovorov z voditelji cerkva v štirih republikah, ki smo jih obiskali—s katoliškimi, pravoslavnimi, judovskimi, muslimanskimi in protestantskimi. Ker smo vsi duhovniki in trije izmed nas uredniki verskih revij, je bila od naše strani obenem naravna in pravilna procedura, da smo iskali informacije o verskih zadevah od voditeljev na polju verskega življenja.

V zvezi z našim kratkim poročilom o slučaju nadškofa Stepinca moramo podčrtati, da je bil vir informacij **katoliški**—najbolj obtožilni dokumenti so bili arhivi časopisov katoliške škofije, tičoči se pristnosti, o kateri ne more biti dvoma—in dasi smo našli razdvojeno mnenje glede njegove obsodbe, je mnogo katoliških voditeljev odprto priznalo resničnost podatkov.

Gotovi deli tiska v Ameriki in po drugih delih sveta so trdili, da smo "umili Titovo vlado"—in so zašli celo tako daleč, da so zatrjevali, da smo celo s tem namenom šli v Jugoslavijo. Obdolžitev je nesmiselna in se podere pod svojo lastno težo, o čemer bo vsakega čitatelja overilo to poročilo. Nismo šli v Jugoslavijo, da ocenimo Titovo vlado ali njene smernice izven okoliša našega zanimanja — in nikjer nismo kot skupina delali kakih komentarjev o tej vladi. Šli smo tja, da raziščemo eno stvar—današnji položaj verskega življenja v Jugoslaviji. Oblika vlade nima ničesar opraviti z dejstvi, o katerih poročamo.

Med drugimi podrobnostimi bo čitatelj razvidel, kako je prišlo do našega potovanja, kako so bili člani naše skupine izvoljeni, koliko svobodnega gibanja smo imeli, namen našega potovanja, izrečno kaj smo videli ter izjave posameznikov, s katerimi smo imeli razgovore.

Poročilo smo zaključili z upanjem, da bi naša preiskava in poročilo predrlo steno ignorance ter napačnega predstavljanja ter da bi pripomoglo do boljšega vseokolnega razumevanja in tako prispevalo k tistemu svetovnemu miru, brez katerega je civilizacija sedaj obsojena v pogin.

Kako je prišlo do potovanja

Konec oktobra 1946 je daf Ameriški odbor za jugoslovansko pomoč večerjo v hotelu Pennsylvania, New York, v počast jugoslovanskemu veleposlaniku g. Savi Kosanoviću, ki je v svojem nagovoru razpravljal o verskem vprašanju v Jugoslaviji. Dr. Shipler, urednik revije **The Churchman**, se je udeležil večerje kot zastopnik svojega lista in je imel prostor pri časnikarskem omizju. Med večerjo se je pogovarjal z Monroe Sternom, zastopnikom jugoslovanske ambasade za publiciteto, s katerim se nista nikoli prej srečala in ki je sedel pri isti mizi. Med pogovorom je dejal mr. Stern, da bi bil veleposlanik zelo hvaležen, ako bi mu bila dana prilika, da se sestane z nekaterimi ameriškimi cerkvenimi voditelji in odprto govori o verskem položaju v Jugoslaviji in na katera vprašanja bi imel priložnost odgovarjati.

Kot posledica tega pogovora je dr. Shipler pisal številu duhovnikov in drugim cerkvenim voditeljem v okolišu New Yorka in jih povabil novembra meseca na kosilo v hotel Pierre, New York, da slišijo veleposlanika in mu stavljajo vprašanja. Pri tem kosilu se je sestalo kakih trideset protestantskih duhovnikov in voditeljev z veleposlanikom Kosanovičem, zunanjim ministrom Simičem ter s člani jugoslovanske delegacije na zasedanju Združenih narodov. Bila je dana prilika, da so ga izpraševali o obravnavi proti nadškofu Stepincu, ki se je ravno tedaj pričela, ter o splošnih socialnih in verskih smernicah nove jugoslovanske vlade. Po kosilu so duhovniki izrazili mnenje, da kar je bilo povedanega na tem sestanku o teh zadevah, prikazuje drugačno plat slike, ki ni bila zadostno predstavljena ameriški javnosti in se zelo razlikuje od one, ki jo je narisal ameriški tisk. Kot posledica tega, kar so slišali, so nekateri gostje pri kosilu čutili, da bi pripomoglo do boljšega razumevanja med Jugoslavijo in Združenimi državami, ako bi skupina kakih deset reprezentativnih duhovnikov izmed navzočih mogla v Jugoslavijo in nato poročala o svojih pronajdbah.

Taka potovanja pa so draga. Zmore jih le malo duhovnikov, uradni cerkveni organi pa nimajo niti sredstev niti nagnenja, da bi preiskovali položaj v deželah, kjer direktno nimajo svojih članov. Vsako tako potovanje bi torej moralo biti na račun jugoslovanske vlade. Tak precedent je bil napravljen med prvo in med drugo svetovno vojno, ko je podobna skupina verskih voditeljev in urednikov obiskala Anglijo, da poroča o verskem položaju, in je šla kot gost britanskega ministrstva za informacije na račun angleške vlade in brez vsake javne kritike.

Junija 1947, ko so bili odnošaji med Ameriko in Jugoslavijo na nizki točki in je po deklaraciji Trumanove doktrine govorica o vojni vedno bolj naraščala in je bila Jugoslavija takorekoč potisnjena na "črno listo", je veleposlanik Kosanović vprašal dr. Shiplerja, ako ve za deset reprezentativnih duhovnikov, ki bi bili pripravljeni obiskati njegovo domovino kot vladni gostje. Ko mu je bilo povedano, da bi se taka skupina našla, je naprosil dr. Shiplerja, da pripravi seznam imen. Tak seznam je bil predložen in prednost so dobili uredniki nacionalnih verskih revij. Politični oziri niso imeli opravka pri izberi, kar jasno kažejo imena tistih, ki so bili povabljeni.

Kdo je bil vabljen

Štirje izmed vprašanih niso mogli sprejeti zaradi drugih obljub to poletje: dr. Louie Newton, od Južne babtistične cerkve, Atlanta, Georgia, škof G. Bromley Oxnam od Metodistične cerkve, newyorški okoliš, dr. Alva Taylor od cerkve Učenci Kristusa, Nashville, Tennessee, in dr. Carlyle Adams, urednik revije **The Presbyterian Tribune** iz Brooklyna. Peti—Paul Hutchinson, urednik mesečnika **The Christian Century** iz Chicaga, je odklonil. Ta imena citiramo, ker zavračajo obdolžitev v časopisih, da so Jugoslovani vprašali le svoje "izbrane" prijatelje. Resnica je, da jugoslovanska vlada ni priporočala nobenega in tudi ni komentirala o onih, ki smo jih določili.

Sprejelo je šest oseb: dr. Shipler, urednik revije **The Churchman**, episkopalist; dr. Emory Stevens Bucke, urednik lista **Zion's Herald**, Boston, metodist; dr. George Walker Buckner, ml., urednik lista **World Call**, Indianapolis, član cerkve Učenci Kristusovi; dr. Phillips Packer Elliott, Prva presbiterijska cerkev, Brooklyn, katerega je dr. Adams predlagal, da zastopa **The Presbyterian Tribune**; dr. Samuel Trezler, bivši načelnik luteranske sinode, New York; in rev. Claude Williams, direktor zavoda Institute of Applied Religion, Birmingham, Alabama. Tej skupini je bil dodan dr. Edmond Devold, zdravnik iz New Yorka. Ker škof Oxnam in dr. Newton nista imenovala svoja namestnika, kakor sta bila naprošena storiti, je skupina povabila rev. Williama Howarda Melisha od cerkve sv. Trojice, Brooklyn, ki je episkopalist.

Nekaj tiska, svetnega in katoliškega, je skušalo to skupino diskreditirati, češ, da so trije člani baje "komunisti" ali pa "sopotniki"—trditev, ki jo cela skupina enotno zanikuje. Tisti, ki so te člane krivično obdolžili, niso imeli kaj reči o ostalih petih osebah, ki so podpisale to poročilo. Ignoriral je tudi nadaljno znamenito dejstvo, da nas je namreč spremljal na celem potovanju, kakor smo javno izjavili, dr. Jean Nussbaum, švicarski državljan, ki je zaposlen v Parizu kot generalni sekretar Mednarodne zveze za obrambo verske svobode (International Association for the Defense of Religious Liberty — European Section) z glavnim uradom v Washingtonu, D. C., ki tudi tesno sodeluje s Komisijo o človeških pravicah Združenih narodov. Kot diplomiran posveten pridigar nad 30 let je dr. Nussbaum obiskoval kote nemira v Evropi in preizkušal obseg verske svobode protestantskih manjšin. Pred vojno je precejkrat obiskal Balkan. Priložil je svoj podpis na naše poročilo.

(Dalje prihodnjič.)

Spojitev Gospodarske banke za Istro, Reko in Slovensko Primorje z Narodno banko FLRJ

Zvezna vlada je na predlog finančnega ministra izdala 20. okt. t. l. uredbo, po kateri se Gospodarska banka za Istro, Reko in Slovensko Primorje na Reki, ki je doslej v imenu in na račun vojaške uprave jugoslovanske armade opravljala emisijsko službo na področju cone B, spoji z Narodno banko FLRJ. Od spojitve sta izvzeti dosedanji podružnici Gospodarske banke v Kopru in Buják. Posli v zvezi s spojitvijo so bili izvršeni do 31. oktobra t. l.

KAKO SO IDRIJSKI RUDARJI DOSEGLI LETNI PLAN PROIZVODNJE RUDE

Trideseti oktober. Idrijski rudarji gredo že osmič na delo za leto 1948. Zasipači in tesarji se zbirajo pred jaškom "Borba", prvi kopači, njihovi pomočniki in vozači pa pred jaškom "Delo". Prvi gredo zamenjati rudarje odkopnih skupin prve izmene, drugi pa zasipače in tesarje.

V zvoniku odbije poldne. Tovariš iz obratovodstva prečita imena rudarjev druge izmene in ugotovi, kdo je izostal. Zdaj pa v podzemlje. Okrog dvigala jaška "Delo" se zberejo gruče delovnih tovarišev. Plamenčki desetin rudarskih svetilk pomagajo električni razsvetljavi osvetljevati napis: "Na delo za petletni plan!"

Napoleonova črpalka je odpovedala

Delavec pri dvigalu odpre železna vratca in prva skupina rudarjev stopi vanj. "Srečno, srečno!" — pozdravljajo in odzdravljajo rudarji. Dvigalo izgine izpred oči. Tako se skupine druga za drugo pogrezajo v globino.

Dvigalo se naglo spušča po jašku navzdol. Na ušesa ti prihaja lahek šum in od časa do časa pade nate kaplja vode.

Po dobri minuti ali manj se dvigalo ustavi. Ko izstopiš iz njega, zagledaš pred seboj glavni rov, na levi pa majhno belo pobarvano tablo z napisom: "VII. obzorje, globina 201 m."

Na nasprotni strani, poleg ograjo dvigala, stoji debela cev. Vanjo se skoraj neslišno pogreza, nato pa dviga drog. "To je črpalka na drogovje. Skoraj 150 let je že tu" — pove jamomerec. Torej naprava iz Napoleonove dobe.

Ta črpalka je silno ekonomična. Goni jo veliko kolo, ki ga zopet poganja nanj izpeljana voda. Seveda je ta ogromna naprava postavljena nekje zunaj. Navadno ni posebnih križev z njo. V juliju letos pa se je veliko kolo nenadoma pokvarilo. Ležaji so se zaradi obrabljenosti zdrobili. Črpalka se je tako ustavila, voda pa pretila XIV. obzorju. Ker mali električni črpalki nista zmogli odvajati iz jame vseh 1000 l vode na minuto, je odvišna voda prodrla do XIV. obzorja in ga zalila. Sicer je pa zaradi izredne suše tudi zanje primanjkovalo toka.

Uprava rudnika je bila tako prisiljena spraviti v pogon veliko črpalko na paro v jašku "Borba". Tudi ta je starinska, a ob priliki pride prav. Ekonomična ni, saj vsakih 8 ur porabi 10 kub. metrov drv. Zato navadno ne obratuje. To pot je bila stalno v pogonu, malo manj pa v popravilu. Mehaniki so bili tako iznajdljivi in podjetni v popravljanju, da so vodo, čeprav s težavo, le zadržali na XIV. obzorju.

Normo je presegel za 51.8%

Po glavnem rovu VII. obzorja pridemo do stranskih rovov, po enem teh pa do neke sipke. To je neke vrste jašek, ki pa ne vodi do spodnjega obzorja, temveč le do ene svojih etaž. Rudarji namreč kopljejo rudo od zgoraj navzdol. Ker je od obzorja do obzorja prevelika višinska razlika, prodirajo navzgor po odkopnih etažah, ki so visoke okrog 2 m.

Po lestvah te sipke se spustimo na 15. etažo IX. obzorja odkopnega polja Joškovo. Nedaleč od sipke naletimo na udarnika Pirca Martina, ki je v oktobru presegel normo za 51.8%. Pravkar je prišel do boljše rude. Tudi bolj mehka je. Zato mu gre delo nekoliko hitreje od rok.

Drugače je v odkopu njegovega pomočnika Vončine Ivana, ki dela le nekaj metrov dalje pa ima trdo in manj bogato steno. Nekaj rude je že nakopal. Zdaj jo zbira. Jalovino odriva v stran, rudo z živim srebrom pa nalaga na trugico — tako pravijo tukaj malemu ogrskemu rudarskemu vozičku, ki ima taka kolesa, da ga lahko pripeljejo po deskah prav v odkop.

Po lestvah bližnje sipke se spustimo iz 15. na 9. etažo IX. obzorja. Na odkopnem polju št. 11 pridemo do delovišča udarnika Čuka Valentina in njegovega pomočnika Kasmača Franca. Za seboj imata skoraj pol ogrskega vozička rude. "Danes bo 25 trugic dobrega, 10 pa zasipnega materiala" — pove prvi kopač Čuk, ki je v maju, juniju in juliju presegel normo za povprečno 31.2%. "Stena je še dovolj bogata, samo dolgo ne bo" — pripomni, ko si do potankosti ogleda rudno steno.

Imate težave. Dva kubika rude bosta iztrgala iz trde stene, čepav morata venomer tesariti. "Loviva" — pravita. Do zloma sta prišla. Ruda se je namreč v spodnjih etažah posedla, zgornje plasti so tako izgubile oporo in se zaradi teže ločile od neizkopane stene. Zato sproti podstavljata strop, da se ima ne vsede na delovišče in na glavo. "Zlom bo naju spremljal do trdega kamna, lahko pa tudi do VII. obzorja" — obrazložita. Kljub tem težavam in skoraj ob 25° vročine nadaljujeta delo, kot da bi imela nad seboj trd kamen, ki ga ni treba podstavljati. Udarnik Čuk prime za težko kladivo in začne drobiti večje kose, njegov pomočnik pa s krampom išče oprijema v steni.

Pokvarili se je tudi izvaževalni stroj

Iz 9. etaže se povzpnemo nazaj na 15. etažo. Tam delata dvakratnik udarnik Koler Jože in udarnik Šinkovec Jože. Prvi je v aprilu in maju in juniju presegel normo za 58%, drugi pa za 39.4%. Zdaj imata sledilno delo. S pomočjo težkega vrtalnega stroja prodirata v trdo skalo in iščeta rudišče. Smer jima dajeta dve obteženi vrvici, ki sta v razdalji nekaj metrov pritrjeni za "strop" rova.

Rudar Koler odpre pipo in iz gumijaste cevi pritisne stisnjeni zrak. Vrtalni stroj zaropota, se strese, a sveder se noče zavrteti. "Premalo toka — premalo stisnjenega zraka" — pojasni in zapre pipo.

To ni edinstven primer. Suša je povzročila izredno velike težave, ki so močno vplivale na proizvodnjo. Povsod je primanjkovalo električne energije. Veliki kompresor, ki dovaja vsej jami stisnjen zrak za vrtanje, več mesecev ni dela s primerno kapaciteto. Zato so vrtanje v jami racionalizirali. Nekaj ur so vrtali v nekaterih oddelkih, nekaj ur pa v ostalih. Rudarji so morali premagovati nenavadne težave. Z naravo so se v večji meri borili le s krampom in ročnim kladivom.

Kot da ne bi bilo dovolj, se je v juliju pokvaril še izvaževalni stroj jaška "Delo". Okvara na njem je bila taka, da je stal več kot mesec dni. "Take smole še nismo imeli" — je dejal ravnatelj rudnika. Mehaniki so imeli dela na pretek. Kljub temu so v svojem prizadevanju uspeli. S svojo vztrajnostjo in požrtvovalnostjo so omogočili, da je izvaževalni stroj stekel in razbremenil one v jašku "Borba" in "Inzaghi", ki sta bila ta mesec prenatrpana z rudo in jamskim materialom. Seveda je tudi to vplivalo na proizvodnjo. Toda volja rudarjev je bila močnejša od težav, ki niso mogle preprečiti, da bi delovni kolektiv pe dosegel svojega plana proizvodnje rude 7 dni pred rokom.

Mornarska unija CIO je na sodišču vložila tožbo, v kateri kontestira ustavnost one točke T. H. zakona, ki od unijskih uradnikov zahteva vložitev "prisege lojalnosti." Slika kaže unijska odvetnika, ki sta vložila tožbo.

Vodo odvaja nova črpalka

Po bližnji sipki se povzpnemo na VII. obzorje in nadaljujemo svojo pot. "Tla" in rovi so skoraj povsod izredno suhi. Tu pa tam se po cementiranem kanalu rová izteka voda.

Po nekaj minutah hoda opazimo spremembo. Tla niso več tako prašna. Prehodimo še nekaj deset metrov in pojavi se vlaga. "Tu je kontakt" — pove jamomerec. Tako imenujejo v Idriji rudišče. Tod je rudna žila najbolj bogata, a nenadoma izgine, pojavita pa se kamen popolnoma druge vrste in voda. Tu ima svoje začasne meje rudno telo, v katerem kopljejo rudarji že 450 let.

Od kontakta se napotimo nazaj proti izhodu. Po telefonu javimo tovarišu, ki je zgoraj dodeljen dvigalu, naj nas dvigne na dan. "Nemogoče. Šala — dvigalo je med XIII. in XIV. obzorjem. Mehaniki postavljajo tik pod njim električno črpalko, ki bo odvajala vodo iz XIV. obzorja" — se glasi odgovor.

Zato se po neki sipki spustimo nazaj na IX. obzorje in jo uberemo proti jašku "Borba". Prehodimo že lep kos poti, ko zagledamo pred seboj dvojna velika železna vrata. "To je meja med jaškom "Delo" in jaškom "Borba" — pojasni jamomerec. Tu gremo mimo skupin zasipačev in tesarjev ter naposled pridemo do dvigala. Na nasprotni strani tik nad rovom je napisana letnica 1892., zraven pa: "IX. obzorje, globina 221 m." Od tu se povzpnemo z dvigalom na dan.

Zunaj je že temno. Nedaleč od jaška "Borba" se čuti ropot. To je zbiralnica. Vanjo vozijo vso izkopano rudo. Ko jo delavci dokončno zberejo s pomočjo posebnih naprav, jo naložijo v vagončke, ki jih električni stroj vleče skozi mesto v topilnico.

Dosegli so plan prežgane rude

Človek bi mislil, da je zdaj konec težav. V februarju n. pr. je zapadlo toliko snega, da električni stroj ni mogel voziti. Zato je uprava rudnika za odstranjevanje snega vzela rudarje iz jame. Zapadli sneg je oviral tudi dovoz premoga v topilnico. Jasno nam je, da je proizvodnja živega srebra trpela.

Ko je sneg skopnel, je bilo dovolj vodne enrgije. Tudi spomladi je še nekako šlo. Poleti pa so nastale težave. Električne energije je bilo vedno manj. Lani je bilo v rudniški hidrocentrali na Marofu najnižje stanje 85 kw in topilnica ni obratovala. Letos je bilo zaradi izredne suše najnižje stanje 70 kw, a topilnica je obratovala. Tehnično vodstvo je namreč dobavilo kabel in motor, ki ustrezata toku DES-a. Mehaniki so v rekordnem času demontirali stari motor, montirali novega in veliki ventilator topilnice je ponovno stekel.

Da so lahko delali rudarji in delavci v izbiralnici in topilnici, pa so precej pripomogli tudi meščani sami. Omejili so jim tok, ki je tako gnal rudniške stroje. Kljub temu je morala uprava rudnika racionalizirati uporabo toka. Del rudniških strojev je obratoval na tok DES-a, del pa na tok hidrocentrale na Marofu. Čim se je pokazala potreba, so razporeditev spremenili. Vse je bilo odvisno od mnogih zahtev proizvodnje in od količin vode.

Pri že tako kompliciranj razporeditvi je odpovedal še motor Diesel kalorične centrale, ki je dve uri dnevno dajala energijo rudniku. Forsirali so ga tako, da je začel klopotati. Zato so morali v topilnici omejiti obratovanje. Ustavili so jaškove peči.

Vse te težave so vplivale tako na proizvodnjo rude, kot na proizvodnjo živega srebra. Rudarji v jami so napravili vse, kar je bilo v njihovih močeh, da čim prej dosežejo letni plan. Zato so delali tudi v mesecu, ko topilnica stoji zaradi čiščenja. Prav tako so dali vse od sebe delavci v topilnici, katerih delo je še v večji meri odvisno od električne energije. Požrtvovalno in vztrajno so se poleg rudarjev borili inžinirji in mehaniki, ki so preprečili, da bi starinske rudniške naprave v večji meri ovirale proizvodnjo.

Prav zato je lahko rudnik dosegel svoj letni plan proizvodnje rude 71 dni pred rokom, topilnica pa izpolnila letni plan prežgane rude 63 dni pred rokom. V kratkem bo delovni kolektiv idrijskega rudnika slavil še svojo največjo zmago prvega leta petletke — izvedbo letnega plana proizvodnje živega srebra. Tako bo izpolnil obljubo, ki jo je dal maršalu Titu ob njegovem rojstnem dnevu.

POROČILO ODBORA ZA SVOBODNI TISK

Poroča John Pollock, blagajnik

Dan za dnem prihajajo pisma, poštne nakaznice in čeki od posameznikov, Sansovih podružnic in drugih prosvetnih in podpornih organizacij s pripombo "za obrambni fond pošiljamo vsoto in ta ni zadnja."

Iz Biwabika, Minn., piše 81-letni rojak: "Bral sem v listu Prosveti, da toži Kristusov namestnik kaplan Gabrovšek list Enakopravnost za samo $200,000. Ne zmorem veliko, a za svobodo tiska prilagam tri dolarje.—'Star Krašovec'" (podpis).

Torej tožba kaplana pri sv. Vidu je znana po širni Ameriki. Ni čuda, če se rojaki vprašujejo, "kakšno gnezdo pa je v Clevelandu, ko se vsi rimski izvoljeni naselijo pri fari sv. Vida?" V odgovor bivšemu ravnatelju Gabrovšku pa je poročilo za mesec september.

Najprvo so darovale Progresivne Slovenke vsoto $500.

Na konvenciji SANSa $1,000.

Skupne SANSove podružnice $600.

Anton Jankovich je nabral vsoto $146.50, darovali so sledeči po $10: Joseph Siskovich, Waterloo Rd.; Frank in Mary Ipavec, Arrowhead Ave., in Joseph Zadnik, E. 93 St. Po $5: Lorenc Zalaznik, Anton Jankovich, Andy Božič, Joseph Hrvatin, Joseph Gregurinčič, Victor Intihar, Frank Kerner, Luka Slejko, Tony in Mary Bencich, Mrs. Mary Zavrl, Joseph Kodrich, Frank Kovačič, E. 176 St. in Frank Hribar, E. 71 St. Pet prispevateljev po $3, 11 po $2, eden $1.50 in 13 po $1.

Od Progresivnih Slovenk, krožek 2, Mrs. Anna Žagar izročila $36; prispevali so po $5: Rudolph Kozan, Tony Tanko, Anton Jansa, trije prispevali po $2, in 15 po $1.

Ludvik Medvešek je nabral $100 pri sledečih: Frank Belaj $25; po $10: Vinko Levstik, Frank Mihčič, Joseph Belaj in Ciril Kunstelj; po $5: Alojz Belaj, Vincent Salmič, Frank Rich, Frank Švigel, John Metelko in Frank Černe; dva sta prispevala po $2 in eden $1.

Od podružnice 106 SANSa, A. Švelc izročil vsoto $65. Po $5 sta prispevala Anton Švelc in Tony Kukovac; sedem jih je prispevalo po $2; 40 po $1 in dva po 50 centov.

Mrs. Alice Mirtich od Progresivnih Slovenk, krožek 2, je izročila $50. Po $5 so darovali: Mr. in Mrs. Andy Mirtich, Frank Mlakar, Mr. in Mrs. Steve Brodnik, John Tomažin in Joseph Gabriel; štirje so prispevali po $3; eden $2, in 11 po $1.

Od podružnice 106 SANSa: Frank Ludvik nabral $28; John Beniger iz Russella, Ohio, $5; šest prispevalo po $2, in 11 po $1.

Felix Strumbelj je izročil $45; darovali so: Ciril Obed, $25; Frances Cerkvenik $10, in Felix Strumbelj, $10.

Leo Poljšak je izročil $20 od sledečih: Društvo Vodnikov Venec, št. 147 SNPJ, $10; Frank Silc $5; eden $2, in trije po $1.

Anton Wapotich izročil vsoto $93 od naslednjih: Društvo Lunder Adamič št. 28 SNPJ $50; po $5: Mary Sajn, Mr. in Mrs. Candon, Jack Selan, Frank R. Kordish, Muskegon, Mich., Mr. in Mrs. Wapotich; dva prispevala po $2 in 14 po $1.

Od Progresivnih Slovenk, krožek 2, nabrala Mrs. Uršula Mulej vsoto $50; prispevali po $5: Mr. in Mrs. Frank Penca, Frank R. Penca, Mr. in Mrs. Joseph Babnik, E. 72 St., Mrs. Eberwein, John Mikuš, Uršula Mulej, John Mihelich, E. 74 St.; štirje po $2, šest po $1 in dva po 50 centov.

John Smuk izročil vsoto $43.50, nabral od sledečih: Neimenovan $10, po $5: John Smuk, Joseph Sustaršič, St. Clair Ave., in eden neimenovan; 5 prispevalo po $2, sedem lo po $1, in pet po 50 centov.

Mrs. Mary Somrak izročila $31; od Slovenskih Sokolic št. 442 SNPJ $25; dva po $2, in dva po $1.

Iz Barton, Ohio, je poslal John Vitez $20; prispevali so sledeči po $5: Joseph in Rose Skoff, Frank Zdeša, Joseph Šubec in John Vitez.

Od društva št. 335 SNPJ iz Auburna, Ill., je poslal Joseph Lepanja $26, katére so prispevali sledeči: Jakob Volc $10; društvo št. 335 SNPJ $5, eden $1.50, sedem prispevalo pop $1, in pet po 50 centov.

John Turk od podružnice 2, SANSa, Chicago, Ill., je poslal $25; podružnica je prispevala $15, dva po $2 in šest po $1.

Iz Biwabika, Minn., 81-letnik $3.

Po $5 so prispevali: Društvo št. 13 SNPJ, Bridgeport, Ohio, Ernest Slokar, E. 237 St., in eden neimenovan.

Po $10: Federacija SNPJ za Ohio in zapadno West Virginijo, društvo 64 SNPJ, West Newton, Pa.; društvo št. 47 SNPJ, Springfield, Ill., in eden neimenovan.

Društvo Slovenec št. 1 SDZ, $15.

Društvo št. 569 SNPJ, Fontana, Calif., $25.

Po $50: Društvo Svobodomiselne Slovenke št. 2 SDZ; Progresivne Slovenke, krožek 3, in podružnica 56 SANSa, West Allis, Wis.

Po $100: Društvo Napej št. 5 SNPJ, društvo Carniola Tent, št. 1288 Maccabees, in podružnica 106 SANSa, Euclid, Ohio.

V oktobru pa so še prispevali:

Podružnica 94 SANSa, Hostetter, Pa., $25.

Progresivne Slovenke krožek št. 1, $100.

Podružnica 39 SANSa, $200.

Iz glavnega urada SANSa, Mirko G. Kubel, $125.

To je najboljši odgovor vsem klevetam A. D. and Co. in sploh vsem pod Fotičevo marelo.

(Pride še)

Tehnična središča za mladino

Pred 20 leti je bilo v Moskvi ustanovljeno prvo "središče tehnike" za mladino. Ustanova je imela namen, da razširi tehnično delo med sovjetskimi otroci. Samo v Ruski FSR je danes že 52 teh krožkov v mestih in 237 na deželi, 59 pa so jih priključili pionirskim domovom in zavodom. V dvajsetih letih so ta središča razvila pri mladini živo zanimanje za tehniko, pomagala šolam, da so organizirale pravilno zaposlitev učencev v prostem času ter dala prve osnove znanja bodočim tehnikom in iznajditeljskim talentom. Glavna postaja se pripravlja, da bo izdajala priročnik, ki bo poročal o uspehih mladih tehničnih delavcev.

Za 400-letnico rojstva Miguela Cervantesa

so v državni biblioteki tuje književnosti v Moskvi otvorili veliko razstavo, posvečeno delom avtorja nesmrtnega "Don Kihota". Celotna naklada Cervantesovih del, ki so izšla v Sovjetski zvezi v 30 letih njenega obstoja, znaša 650,000 izvodov. Razen v ruskem so njegova dela izšla v ukrajinskem, azerbejdžanskem, armenskem, židovskem, tatarskem, turkmenskem, estonskem in v drugih jezikih.

TOVARIŠI

POVEST PARTIZANSKE ZVESTOBE

TONE SELIŠKAR

(Nadaljevanje)

"Izvolite, cenjene dame in gospodje, jedilni list. Jelenji zrezek v omaki s češkimi cmoki . . . Rižot, jelenje stegno, krompirjeva solata in pšenični svaljki . . . Jelenji hrbet v lovski obari z majonezo, pražen krompir in darič . . . Jelenji zrezki, makaroni na maslu in fižolova salata . . . Toda, če dovolite, vas opozorim na posebno poslastico današnjo . . . na frigana jelenja jetrca, pripravljena na način "a la Dimež" . . . Pa vina? Imamo burgundca, muškatelca, jeruzalemčana in pristno partizansko rebulo iz kočevskih vinogradov! Torej jetrca "a la Dimež" . . . Da, da, takoj, prosim lepo! Halo, kuhinja, jetrca . . ."

"So že tu!" je vzkliknil Dimež, ki je tačas stopil v barako. Iz ogromnega sklada jeter se je še kadilo. Tovariši so poskočili s pogradov, odprali usta od presenečenja, tudi komandant je planil na noge in vsi so zijali v Dimeža—čarodeja ter strmeli v dobrote, ki jih je imel v roki.

"Na, kljuni, zgrabite se za betice, da se vam ne bo zmešalo!" je dejal Dimež zmagoslavno. "Pa kar hitro se mi spravite venkaj in mi kožo potegnite z obeh živali. In za nočno stražo se pripravite! Tovariš komandant, tile štirje, ki so najbolj trdovratno dvomili v naše lovske uspehe, kajne?"

"Kajpada! Pa tudi jaz nisem verjel!"

"Tebi naj bo za enkrat prizaneseno!" je dejal Dimež pokroviteljsko in se je pripravil rezat jetrca.

Vsi ostali pa so poklapano obmolknili. Le od daleč so previdno nosove vihali okoli lonca in se oblizovali. Seveda, že nekaj dni so otepayali sam krompir, sam ljubi krompir, kdo se ne bi razveselil spet take slastne spremembe! Prijetno je zadišalo po baraki. Zdaj so imeli mesa! Zdaj naj kar sneži! Lačni ne bodo! Prav takrat, ko je Dimež vrgel jetrca na mast, je pritaval sel glavnega štaba v barako ves upehan in utrujen od naporne poti.

"Tovariši, rdeča armada je uničila nemško vojsko pri Stalingradu! Stalingrad je osvobojen!" je dejal in lovil sapo.

Oh, ta novica jih je podžgala! Kar zaplesali so od veselja, zavriskali, objemali so se in ko so pomlatili slastno večerjo, so na hitro priredili miting v proslavo te silne zmage.

"Tovariši, prvikrat v tej vojni je bila nemška vojska poražena!" je govoril komisar. "Poražena tako silno, da je ves svet zgubil vero v njeno nepremagljivost. To je dosegla rdeča armada, armada ljudskih borcev in junakov, naša bratska armada. Ta rdeča armada, na katero so naši izdajalci vedno besno pljuvali. Ta zmaga nam jamči, da bomo tudi mi kmalu zmagali. Naša borba je na vrhu. Zmaga pri Stalingradu pomeni preokretnico te vojne. Fašizem se je pričel majati!"

Zunaj je melo in melo, v baraki pa so peli in praznovali zmago. Pozno v noč so sanjali o zmagi, ki bo tudi partizanom odprla pot nazaj v domove. Zmaga, zmaga, zmaga . . . Ej takrat!

25

NAPAD NA VLAK

Pomlad je že spet trkala na zemljo. Cankarjeva in Gubčeva brigada sta izvojevali v Jelenovem žlebu največjo partizansko zmago nad fašisti, uničili sta cel sovražnikov polk, zaplenila od sile pušk, lahkih in težkih mitraljezov, lahkih in težkih mniometov, municije, obleke in drugega vojnega blaga za nekaj voz. Partizanska vojska je rasla, nobena sila je ni mogla več uničiti. Od vseh strani domovine so se zbirali borci, iz Koroške, Štajerske in Primorske. Kdo more pokončati vojsko borcev, ki so odšli v gozdove prostovoljno, z veseljem in navdušenjem, s pesmijo in voljo—zmagati, zmagati, do zmage boriti se do poslednje kaplje krvi . . .?

Sneg je skopnel. Rdeče resje je plamenelo na osojah, cveteli so teloh, zvonček in trobentica, leska se je prašila, jug je spet zapihal po izpočiti zemlji, plug se je spet zarezal v njive, ozimina se je dvigala, trava je zelenela. Zdaj se je Pavlekova četa že spet premikala v bližini železniške proge. Pomladno sonce je na prisojah že toliko ogrelo zemljo, da so se sončili, kar jim je silno prijalo po dolgi, hudi zimi. O, kako je telo pilo sončne žarke, koža je spet dihala z vsemi znojnicami, mraz, ki se je pozimi vlezel v vse kosti, se je tajal, mišice so se ogrevale, čvrstile in spet napele.

Spodaj v dolini so vozili vlaki, lokomotive so puhale, vlaki so bili oboroženi, ob progi so stale straže v bunkerjih, mostovi so bili zastraženi in velike poseke na obeh straneh proge so varovale to prometno žilo, ki je služila okupatorju za prevažanje vojaštva in vojaške robe na vzhodno bojišče. In prav zato so morali naši to žilo napadati, jo naskakovati, kajti vsaka poškodba, vsaka ura zamude v prometu, je povzročila sovražniku veliko škodo v splošnem sestavu njegovega vojnega stroja.

Partizanske edinice so bile natančno obveščene o vsakem vlaku. Železničarji so bili partizanska skrivna vojska prav posebne vrste. Obveščavali so partizane o vojaških vlakih, vozili so partizanom hrano in obleko iz Ljubljane, železničarji so prenašali partizansko pošto in partizansko časopisje. Vse, kar so pristaši Osvobodilne fronte zbrali po mestih, so železničarji zvozili ven na položaje. Čeprav so imeli fašisti svojo posebno železničarsko policijo in je bil vlak zastražen ter pregledan od stroja do zadnjega voza, se je vendarle po železnici vozila vsa partizanska roba. O, železničarji so bili tihi, skrivni partizani posebne vrste.

"V sredo ponoči bo vozil tod poseben tovorni vlak s hrano iz Hrvaške!" so javili železničarji. "Mimo vaših položajev bo vozil eno uro po polnoči. V vlaku samem bosta dva oklopna voza s strojnicami in minometi. Vojaška posadka šteje štirideset mož."

Ves teden se je četa pripravljala na ta napad. Minerci so pripravljali mine iz posebnega razstreliva, ki so ga pričela metati partizanom zavezniška letala, tehničarji so zažagali debele kole za vzdigovanje tračnic, mitraljezci so čistili in polnili šaržerje z naboji. Pavlek je bil tako zaljubljen v to svojo mašinco in se je tako izuril, da jo je v temi razstavil in zopet sestavil v silno kratkem času. Ko je četa priredila tekmovanje v razstavljanju in sestavljanju orožja, je dosegel Pavlek največ točk. Takoj za njim je bil Franče, nato pa Boštjan s svojim minometom.

(Dalje prihodnjič.)

DEKLA TINA

Frank Česen

(Nadaljevanje in konec.)

"Toda, Tone me ljubi in jaz njega, sicer bi se mu ne udala," reče Tina.

"Neumna goska. Ljubezen je za pesnike in druge take prismode, ne pa za poštene ljudi. Nastavila si se mu, ker ti je dišal naš denar. To je tista ljubezen. — — Glej, Tina," je Žagarica mehkeje nadaljevala, "sama veš, da je ta zakon nemogoč. Saj si vendar pametno dekle. Vsa žadeva naj ostane tajna, mi te bomo pa bogato odškodovali. Lepa in prikupna si, Tina, zato se boš lahko poročila z vsakim moškim. S Tonetom bomo že sami uredili, da bo prav. Saj si zadovoljna, Tinica, ali ne?" je moledovala Žagarica.

"Ne morem, mati. Ljubezen je močnejša od bogastva. Rajši živim srečna v podrti bajti, nego nesrečna v palači."

"Torej nočeš? Pa bodi." In Žagarica je zopet skočila pokonci in Tini jezno pokazala vrata rekoč: "Poberi se odtod—vlačuga! To imam v zahvalo, ker sem te pobrala na smeteh in vzgojila kakor lastno hčer. Ven, ven!"

"Grem, toda zapomnite si: Tone bo moj in nobene druge!"

Tina je še tisti večer pobrala svoje imetje in odšla k Ocepkovim, ki so imeli bajto tam zunaj vasi.

Toneta sta starša poklicala na odgovor. Kakšni prizori so se odigrali za zaprtimi vrati pri Žagarjevih, ne bo menda nihče nikoli izvedel. Vemo le to, da so vaške klepetulje po ovinkih izvedele, da je Žagarjev Tone oče bodočega Tininega otroka. Ta novica je završala v treh farah. Bivši Tinini častilci so Žagarjevim od srca privoščili to smolo. Dekleta so se hihitale in skrivnostno šepetale. Možaki v gostilni so modrovali o pokvarjeni mladini, dasi sami niso bili boljši v mladih letih. Ženske pa so obsojale le Tino, češ: "Da se je Tonetu nastavljala, ker je sin premožnih staršev." Pa so govorice polagoma utihnile in življenje je šlo svojo pot naprej.

Tina je rodila zalo hčerko. Ko so Tonetu povedali to novico, je odšel kar iz polja v Ocepkovo bajto. Strastno je poljubil Tino in nežno pobožal drobno bitje — sad njegove ljubezni. Pozno v noč sta se razgovarjala in snovala načrte za bodočnost. Dete pa je mirno spalo poleg mlade matere.

Preteklo je leto dni po tem dogodku. Mala Tončka, tako so jo namreč na željo matere krstili, je v veliko veselje Tine že racala po dvorišču. Tajna želja Žagarjevih, da bi jo "Bog vzel k sebi", se ni izpolnila, temveč se je deklica krepko razvijala in počenjala iste neumnosti kakor njeni sovrstniki. Ljudje so že pozabili na tisti neprijeten dogodek, le Žagarjevi niso mogli sinu Tonetu odpustiti njegovih mladostnih zablod. Venomer so ga zbadali in mu grenili življenje. Pa Tone se ni brigal za njihov užaljeni ponos, temveč jih je dražil s tem, da je redno zahajal k Tini in svoji hčerki Tončki. Nad temi obiski se je izpodtikal tudi župnik, češ: "da so v pohujšanje sovaščanom in v sramoto pobožni Žagarjevi hiši."

Tina se ni nič izpremenila. Bila je še vedno lepa, prikupna in zapeljiva. Marsikateri fant ali mlad vdovec si jo je poželel, pa se je bal Toneta. V družbo vaških deklet ni zahajala, ker ji ni ugajala njih hinavska morala. Poleti je hodila h kmetom na dnino, pozimi je pa šivala in negovala hčerko. Ker je bila pridna in vesela, so jo vsi radi imeli.

Neke nedelje pri prvi maši pa so ljudje z začudenjem zazijali, ko je župnik Grčar kar trikrat oklical Antona Žagarja in Valentino Grilc. To je dalo zopet povoda raznim govoricam. Premožnejši kmetje in trgovci so obsojali Tonetovo ponižanje do navadne dekle, dočim so bajtarji in gostači videli v tem le dosleden zaključek romantične vaške ljubezni. Žagarjevi so storili vse, da bi preprečili poroko, toda jim ni uspelo. Poroka se je završila skromno in preprosto. Stare ženice so trdile, da že dolgo niso videle tako postavnega poročnega para, kakor sta Tone in Tina. V vaški gostilni pa je godec Matija, ob navzočnosti veselih svatov, vlekel svoj meh še dolgo v noč.

Dobske vaščane pa je čakalo še drugo presenečenje. Nekega dne se je Tone praznično oblekel in odšel na železniško postajo v Domžale. Po glavi mu je rojilo nešteto misli, toda sklep, ki sta ga skovala s Tino prejšni večer, je ostal neomajan. Usoda je njegovo življenje zasukala v čisto drugo smer od ostalih članov njegove družine. Lahko bi posnemal druge bogate sinove, katerim so revna dekleta le za uteho njih pohotnosti, ampak to se upira njegovi naravi. Svoj položaj je pretehtal od vseh strani, toda ni našel ničesar, kar bi ga odtujilo od svoje mlade žene Tine. Iz njegovih misli ga prebudi kitar Boštjančekov, ki je nesel kite v domžalsko tovarno slamnikov.

"Bog daj, Tone! Kam jo pa ti mahaš tako zgodaj?" ga ogovori Boštjančekov.

"V Ljubljano grem, v Ljubljano."

"Važni opravki, seveda? Brat je tam v šoli, nakupovanje za trgovino . . ." je radovedno poizvedoval Boštjančekov.

"Ne nič takega. Čisto osebna zadeva. Grem namreč k agentu zaradi vožnjih listkov za v Ameriko."

"Kaj si rekel, Tone? Ali sem prav slišal?" sa začudi kitar.

"No, ali je na tem kaj čudnega? Ne bom prvi niti zadnji, ki bo poizkusil svojo srečo v "obljubljeni deželi."

"Že, ali hm . . ." se Boštjančekov popraska za ušesi. "Ampak, Amerika je za siromake in pustolovce, ne pa za sina bogatega trgovca, kmeta in župana."

"Eh, kaj bi tisto. Pusti šale na stran, Boštjančekov. Človek ima o tem lahko drugačno mnenje. Sam dobro veš, da je moj položaj nevzdržljiv. So nekateri ljudje, ki jim ne zabiješ v glavo pojma o enakopravnosti bogatina in siromaka. Neosnovani predsodki so se jim zajedli v meso in kri. Iskrena ljubezen dveh src je po njih nazorih le neumnost in domišljija, katera ni za v lonec. Lahko bi še nadalje tukaj životaril, toda nočem biti kamen izpodtike domačim ljudem, ki me smatrajo za črnega kozla. Zato sva se s Tino namenila, da greva v Ameriko, pa naj se zgodi kar hoče."

"Bi rekel, s svojega stališča imaš prav, Tone," mu reče Boštjančekov. "Kar si sedaj povedal, drži kot bi pribil. To občutimo najbolje mi, ki se nismo rodili s srebrno žlico v ustih. Kdor nosi v sebi čast in poštenje, ta se le težko vživi v naše primitivne razmere. Če bi bil jaz v svojih čevljih, bi najbrž storil isto. Bodi torej zdrav in srečen, Tone! Naj ti bo Amerika boljša mačeha, kakor ti je bila mati domovina." Po tem pogovoru sta se ločila in šla vsak na svoj cilj.

Bil je pust jesenski dan, ko sta Tone in Tine jemala slovo od svojih sovaščanov. Ljudje so jima želeli vse najbolje, kakor je običaj pri slovesu. Ampak Cerarca se kar ni mogla vzdržati neslanih opazk, pa je zašepetala Oblakovi Meti:

"Rada bi videla, kako se bo ta goska repenčila v Ameriki?"

"Pravijo, da ženske tam nosijo klobuke in da se vozijo v avtomobilih," je zavistno pripomnila Meta.

"Naj se vozijo, ampak svojega madeža ne bo nikoli izbrisala."

"Ta vešča nam je vse dedce zmešala. Pa hvalabogu, sedaj bo mir . . ."

"Če ne bo nazaj prifrčala," je zajavkala Cerarca.

Tone in Tina sta šla tudi k Žagarjevim. Za Tino, ki so jo smatrali kot vzrok Tonetovega odhoda v tujino, se niso niti zmenili. Stala je ob strani kakor tujka in se igrala z malo Tončko, ki jo je držala v naročju. Tembolj pa so se, vsaj na videz, iskreno poslovili od sina Toneta. Mati mu je dala poslednje nasvete glede življenja, ter pri tem bridko jokala. Oče mu je porinil v žep precej rejene listnice in pripomnil, da naj pogosto piše. Sestra Vanda, ki je z njim še najbolj čutila, je odšla v svojo kamro, kjer se je pošteno zjokala.

Prišel je čas odhoda. Na dvorišču je bil pripravljen voz, na katerem so bili Tonetovi kovčegi. V slovo so se še enkrat poljubili, sedli v kočijo in stari hlapec Andrej je z bičem udaril po kobili, ki jih je potegnila na domžalsko postajo.

V Ljubljani se je Tone poslovil od brata-študenta Mirkota. Bil je že velik fant, pa tudi učil se je odlično, toda za Tonetove demokratične nazore ni imel razumevanja. Mirko je bil učenec stare šole, vzgojen v smislu dveh razredov: gospodarjev in hlapcev. Zato ni njegov nastop Toneta niti malo razočaral. Bivšo deklo Tino je prav tako sovražil kakor ostala Žagarjeva družina. Slovo med bratoma je bilo vljudno, toda nekam prisiljeno.

Drugi dan se je naša družinica odpeljala proti Ameriki. Na Jesenicah sta se Tone in Tina še enkrat ozrla po slovenski zemlji, kjer sta doživela toliko razočaranj, nato pa ju je sprejela medse—mrzla tujina.

Jan čaka v pristanišču

Prihod parnika je napovedan šele ob desetih, kazalec pa kaže komaj osmo uro, ko je Jan že na pomolu.

Od včeraj zjutraj, ko je dobil obvestilo, da bo v kratkem lahko odpeljal svojo ženo in otroke na svoj dom, se je čas nekako ustavil zanj. Njegova Vanda in dvoje kodrastih glavic — saj ni mogoče, da jih bo zopet videl žive in zdrave! Koliko jim bo pripovedoval o svojem življenju! In Vanda, kaj vse je morala pretrpeti v tem času! Iz tistih njenih dveh zadnjih pisem ni mogel razbrati drugega kot hrepenenje po svidenju, po srečnem življenju v domovini. Nič ni omenila težav, seve, že od nekdaj jih je prikrivala pred njim. Gotovo so vsi shujšani, skoraj bi bil pozabil — še vse mora pripraviti zanje. In teti Anči tudi ni ničesar povedal!

Proti večeru je bilo vse tako, kakor si je želel. Teta Anča je že vedela, kaj mora storiti. Celo nove zavese so se pojavile na oknih. Le od kod jih je pričarala?

Vanda bo vesela novega doma. Zanjo bo to pač prvi dom v življenju. Srečna bo.

Predno je legel, je še enkrat obhodil hišo in pogledal v hlev, če je vse v redu. Umiril se je bil od jutra, ko je teti Anči dajal nemogoča navodila — katerih pa seveda ni izpolnjevala, pač pa delala po svoje — ko je skoraj pozabil nakrmiti živino, ko je hodil iz dvorišča v hišo, iz hiše v hlev in iz hleva na skedenj ne da bi vedel, kaj hoče. Legel je, toda spanca ni bilo. Težka preteklost polna borb in trpljenja je oživela v njegovem spominu.

•

Jan je bil najstarejši od petih otrok, ki so z materjo stali ob očetovem grobu. Šele dvanajst let mu je bilo takrat, vendar je doumel vso težo udarca, ki ga je prinesla očetova smrtna nesreča. Mati je bila šibka in bolehna. Če ne bi bilo tete Anče, bi gotovo šla za očetom.

Kmetija je bila zadolžena, kakor pač na Poljskem vsaka domačija, ki je morala prehranjevati številnejšo družino. Mati in teta Anča je nista mogli več rešiti iz krempljev oderuhov. Dve leti po očetovi smrti se je morala vsa družina preseliti v kočo tete Anče, kjer je životarila s kravico in dvema prašičkoma. Vsi trije, mati, teta Anča in Jan, so hodili na dnino k bogatemu kmetu Ronskemu, da bi zaslužili vsaj za dolgove, ki so še ostali in za kruh, ki ga jim njivica ob tetini bajti ni mogla nuditi dovolj. Toda kruha je primanjkovalo. Štiriletna sestrica je zbolela in umrla. Mati je bila vsak dan bolj drobna, tako da kmet nekega dne ni hotel več njenega dela, češ da je preslabotna.

V tistih težkih dneh se je vrnil v domačo vas Zaslovski Venc. Med prvo svetovno vojno je prišel na dopust, potem pa je zginila vsaka sled za njim. Sedaj je žvenketal s težkimi denarci, "da v miru preživi starost na domačih tleh," kakor je sam dejal. Jan se je brž spoprijateljil z njim ter se kmalu nato na njegov nasvet odpravil v Francijo, v deželo, kjer je obogatel Venc.

Mati je mnogo jokala ob njegovem odhodu, vendar so jo potolažila pisma, v katerih ji je fant pridno sporočal o svojem življenju in katerim je prilagal manjše vsote denarja. Pridno je delal po rudnikih in si pritrgoval pri hrani in obleki, samo da je lahko poleg tega, kar je pošiljal domov, hranil še denar za vožnjo. Po štirih letih je lahko obiskal domače.

Nikoli ni pozabil tistih božičnih dni, ki jih je prebil doma. Spoznal je tudi Vando in ji obljubil, da se bo čez nekaj let vrnil ponjo.

Ko je zopet prišel v rudnik, je delal za dva. Prav takrat so prvi valovi svetovne krize začeli zalivati Francijo, zato kljub vsem naporom ni mogel prihraniti skoraj ničesar. Potem se je še ponesrečil. V komolcu mu je zmečkalo roko. Ko se je vrnil iz bolnice, ni bil več sposoben za delo v rudniku. Dolgo je bil brez dela, malenkostni prihranki so hitro skopneli, tako da se je moral zadolžiti. Končno mu je nek rojak preskrbel službo hlevarja na veleposestvu grofa d'Auverne. S težavo je odplačeval dolg.

V pismih domov, ki jih je pisal bolj poredko, ni omenjal svojih težav, vendar pa je Vanda takoj zaslutila, da nekaj ni v redu. Nekega dne se je pogumno dekle pojavilo pri Janu. Odločila se je, da bo ostala pri njem. Dobila je službo na veleposestvu.

Ko sta prihranila nekaj denarja, sta nabavila pohištvo in se poročila. Po rojstvu prvega otroka je Vanda še vedno delala, toda upravitelj je godrnjal, ko je prekinjala delo, da je šla nahranit otroka. Ko je pričakovala drugega, je dobila odpoved. Jan je stisnil zobe in delal za dva.

Težki časi so bili takrat. Nad Evropo so viseli temni oblaki fašistične nevarnosti. Ni bilo dovolj hrane niti dela.

Potem je prišla tista brzojavka. Ko jo je Jan bral, se mu je zdelo, da ga gledajo dobre materine oči in ga kličejo. Njen najstarejši je in tako dolgo ga že ni bilo doma. Ni čudno, da ga je starka želela videti, predno umre.

Tesno mu je bilo pri srcu, ko se je poslavljal od žene in otrok, kljub temu, da je vedel, da se bo vrnil čez nekaj dni. Toda takrat je poslednjič poljubil Vando in malčka.

Ko je prišel domov, je mati še živela. Ostal je dva dni in tudi tretjega dne so ga še zadržale počasi ugašajoče materine oči.

Tistega tretjega dne pa so se zaprle tudi meje Poljske, fašistični osvajalec je prešel njene meje.

Jan je bil v vasi med prvimi, ki so ga odgnali. Začelo se je trpljenje, ki ga je sprva kot stotisoče drugih prenašal togo in mirno. Toda tedni so prešli v mesece in meseci v leta — koncem drugega leta ni več vzdržal. Posrečilo se mu je, da je z majhno skupino sotrpinov pobegnil iz taborišča.

Po več tednih napornega potovanja po gozdovih je dospel v domačo vas. Ponoči se je vtihotapil k teti Anči, ki ga je sprejela z jokom in smehom. Sama je bila doma. Oba Janova brata in sestro so odgnali v Nemčijo na delo. Vandine pošte ni bilo.

Jan je ostal nekaj časa pri teti Anči, ki je skrbela zanj kot za bolnega otroka. Toda dolgo ni strpel v brezdelju, ni mogel več krotiti srda, ki se je toliko časa nabiral v njem.

Neke noči ga je sprejel v okrilje gozd — borbeno partizansko življenje mu je prepodilo moro, ki ga je toliko časa tlačila.

Po letih borbe in trpljenja so končno prišli dnevi svobode. Nova Poljska se je dvignila iz ruševin in krvi, začela se je nova, lepša doba njene zgodovine.

Jana je vleklo domov v kočo tete Anče. Pričakala ga je vsa siva in srečna, saj se je vrnil edini od štirih nečakov. Brata so zasule ruševine ob bombardiranju nemške tovarne, v kateri sta delala, sestro pa so do smrti izmučili v ječi.

V vasi so delili graščinsko in veleposestniško zemljo. Tudi Jan se je prijavil in dobil njive ter travnike, ki jih je vaški oderuh nekoč oropal njegovi materi. S teto Ančo sta se preselila v hišo, v kateri je preživel svoja detinska leta.

Obdelovalna zadruga, h kateri je pristopil s svojo zemljo, je mnogo olajšala povojne težave. Stroji so nadomestili delovne moči, ki jih je primanjkovalo. Kmetje so dobili pomoč v orodju, živini in semenih. Ljudje so bili zadovoljni s skromno letino, s katero so se preživeli čez zimo.

Šele poldrugo leto po svobodi je Jan dobil prve vesti o svoji ženi. Neki domačin, ki se je vračal iz Amerike, jo je srečal v Marseillesu. Po Rdečem križu ji je hotel sporočiti, naj se z otroci vrne domov, toda dobil je obvestilo, da je odpotovala iz mesta neznano kam. Šele letos po novem letu se mu je posrečilo, da je preko urada za repatriacijo dobil njen naslov. Izmenjala sta prvi pismi.

Vedno več ljudi je na pomolu. Sorodniki, znanci in prijatelji pričakujejo svoje drage, ki se vračajo iz tujine. Več tisoč jih bo pripeljal parnik iz Francije. Leta in leta je njihovo delo pomagalo bogateti tuje izžemalce, sedaj pa jih je poklicala svobodna domovina, ki ima dovolj kruha in dela za vse svoje sinove in v kateri ni več izkoriščevalcev.

Ko se parnik bliža pristanišču, se Janu vlečejo minute v večnost. Končno vržejo sidro. Ljudje na pomolu in na parniku kličejo, jočejo in se smejejo. Mnogi so že spoznal svojce.

Jan z okorno roko briše solze z Vandinega lica.

"Saj je vse dobro sedaj," mrmra z glasom, ki ga dušijo solze. (Po Slov. poroč.)

DON'T LET YOUR ACCORDION be a dust collector.
I will pay top price for SLOVENE ACCORDIONS any make or shape.
Write or phone Olympia 9907
AL MOROUSE - BROUGHTON, PA.

NE DOPUŠČAJTE, DA VAŠE HARMONIKE so zbirateljice prahu. Jaz kupim in plačam najvišjo ceno za SLOVENSKE HARMONIKE, brez razlike na stanje ali izdelek. Pišite ali kličite—Olympia 9907.
AL MOROUSE - BROUGHTON, PA.

DELO DOBE
izkušene slamnikarice
za šivanje na ženskih klobukih
DOSTI DELA - DOBRA PLAČA
Oglasite se pri:
Ornstein-Carroll Hats
Room 1115 Millinery Mart
323 So. Franklin, Chicago

WANTED
- SEWING MACHINE OPERATORS
- EXPERIENCED OPERATORS
- SINGER SINGLE NEEDLE, HEMMERS, UNION SPECIAL
- TWO NEEDLE SERGERS

High Starting rates - Steady Modern factory
Paid Holidays and Vacation
308 West Erie
6th Floor
Corner Franklin
2 blocks South of Chicago Ave.

HIŠINJE
STALNO KRATKOURNO DELO
ČISTA, MODERNA POSLOPJA
- IZREDNO VISOKE PLAČE: 82½c na uro za pričetek, 87½c na uro po 3 mesecih, 89½c na uro po 6 mesecih
- 5 in 6 DNEVNI TEDEN
- URE: 5:30 do polnoči
- PLAČANE POČITNICE IN PRAZNIKI
- UNIFORMO PRESKRBIMO, PROSTO PRANJE
- VEČ DELAVSKIH UGODNOSTI

Skušali vas bomo uposliti bliru vašega doma
Pridite in govorite z Miss Allen
Uposlevalni urad za ženske
Illinois Bell Telephone Co.
309 W. Washington St.

NAROČNIKOM
Datum v oklepaju, na primer (Dec. 31. 1947), poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam list ne ustavi.